Primorska BORBA

Leto I. — Štev. 8 | Ajdovščina, sreda 3. oktobra 1945 | Cena 2 liri

Ena najpravičnejših zahtev, kar jih je bilo kdaj koli na svetu, je zahteva jugoslovanskh narodov, da se z materjo Jugoslavijo združi Slovensko Primorje, Gorica, Trst, Beneška Slovenija in Istra.

Boris Kidrič

Vsaka „boljša rešitev" pomeni nov fašizem

Iz govora Franceta Perovška, tajnika Poverjeništva PNOO za Vzhodno primorsko okrožje, na seji okrožnega plenuma SIAU dne 28. septembra v Ajdovščini.

Julijska Krajina v mednarodni luči

Vprašanje teritorialne pripadnosti Julijske krajine, o čemer se danes odloča na konferenci v Londonu, je zainteresiralo ljudstvo Julijske Krajine do take višine, da se danes čuti — in upravičeno čuti — edino odločujoče v tem vprašanju. Temu dajejo obraz manifestacije, ki se te dni vrše pri nas in na katerih naše ljudstvo zahteva priključitev k Jugoslaviji, in to na tak način, da se v polni meri zaveda goljufije Rapalla, ki je bila 1918. leta storjena na njegov račun. Odveč bi bilo tu sedaj na dolgo in široko dokazovati, od kod ta upravičena zahteva, od kod tako velika vztrajnost v tako veliki zahtevi? Ljudstvo samo danes prikazuje vse, prikazuje svoje zatiranje, fašistično strahovlado, svojo dosedanjo borbo proti temu itd., in to na tak način, da je vsemu svetu jasno in razumljivo, da

> pomeni priključitev Julijske Krajine k Jugoslaviji bodočnost — svetlo življenjsko pot tega ljudstva.

V nasprotnem primeru pa samo eno, in sicer — povratek v fašizem.

Danes, ko gledamo na dosedanji potek londonske konference, vidimo, da je to jasno že po večini pozitivnim demokratičnim silam v svetu, da so te z ljudstvom Julijske Krajine — z novo demokratično federativno Jugoslavijo, na jasnem v tem, da gre samo za to, ali bodo priznane pravice, in to po vseh zakonih samoodločbe, katero so narodi v borbi proti napadalnemu fašizmu postavili kot eno glavnih pridobitev. Pri vprašanju teritorialne pripadnosti Julijske Krajine gre med drugim tudi za to, in ni nič čudnega, če so na tem vprašanju napredne demokratične sile sveta tako globoko zainteresirane in stopijo na stališče ljudstva Julijske Krajine in nove Jugoslavije. Samo tako je treba razumeti to vprašanje in samo na ta način nam bo jasno, zakaj je izjava tov. Edvarda Kardelja, podpredsednika zvezne jugoslovanske vlade in vodje jugoslovanske delegacije v Londonu, katero je dal inozemskim novinarjem, naletela na tako globoko razumevanje v svetu.

Kljub temu pa, da je vprašanje Julijske Krajine za vse prave demokrate tako jasno, se reakcija na vse načine trudi, da Jugoslaviji in ljudstvu Julijske Krajine škoduje, in to s tem, ko skuša na vsak način doseči kako drugo tako imenovano »boljšo rešitev«, ki je pa popolnoma v nasprotju z voljo ljudstva in pravicami Jugoslavije. Demokratičnemu svetu so danes ti poskusi jasni, on ve, da

> pomeni rapallska rešitev razmejitve med Jugoslavijo in Italijo to, kar smo omenili že prej, in sicer pot v staro — povratek v stanje predvojnega fašizma.

Reakcija vpije na vsa usta, da bo s priključitvijo Julijske Krajine k Jugoslaviji italijanska manjšina izročena narodnemu zatiranju. Ona molči pri tem o 25letnem zatiranju Slovencev in Hrvatov. Noče videti zmage jugoslovanskih narodov, zmago prave ljudske demokracije v Jugoslaviji, katera ne jamči vsakemu narodu in vsaki narodni manjšini samo narodne enakopravnosti, temveč tudi ves nadaljnji razvoj narodov in manjšin, tako na narodno-prosvetnem, kakor tudi socialnem polju. Vsa ta »učena« reakcionarna golazen se boji prave demokracije, se boji prave oblasti. Izjava podpredsednika Kardelja nam jasno pove, da se reakcija boji prav tega, da bi italijanska manjšina v okviru samostojne federalne tržaške enote prišla v jugoslovanskem parlamentu, prišla v zbornici narodov do enakega števila glasov kot vsi ostali narodi Jugoslavije. Boji se tega, da bi ves ostali italijanski narod v sedanji italijanski državi videl pravice in pa razvoj svoje narodnostne manjšine v Jugoslaviji, boji se tega, da bi ves ostali italijanski narod stopil s hitrejšimi koraki naproti svojim pravicam, in to po poti, ki jim jo bo začrtalo in čisto jasno pokazalo italijansko ljudstvo Julijske Krajine. Pred tedni je italijanski delavec na zborovanju v Izoli vzkliknil: »Hočem živeti v Jugoslaviji zato, da bom postal jutri boljši Italijan!« Te besede zajemajo vso dosedanjo vsebino: Prav zaradi tega, ker ima SIAU zaradi pravkar omenjenih dejstev trajni značaj, reakcija tako besno obrekuje SIAU in trdi ravno nasprotno in podpihuje šovinizem. Trobi, da je bratstvo med Slovenci in Italijani nemogoče; Slovenci, Italijani in Hrvati pa odgovarjajo, da je to res nemogoče pod imperialistično fašistično oblastjo, koder ni za ljudske množice nikakih pravic. Jasno je, da je bratstvo med narodi v Julijski Krajini mogoče le zaradi njihove, že prej opisane enakopravnosti, tu mislim med drugim tudi organizacijsko močne SIAU.

Politične naloge SIAU danes

Prav danes v tem položaju je dolžnost SIAU, da stoji trdno na čelu ljudstva Julijske Krajine in da se zahteve po njegovi pravici — to je priključitev k Jugoslaviji — zmagovito zaključijo. Zmagoviti zaključek pa je pred vsem tudi v tem, da SIAU ob zmagovitem zaključku (dokončni priključitvi) tudi zmagovito pričenja uveljavljati vse pridobitve, ki bodo dane s priključitvijo Julijske Krajine k Jugoslaviji, ljudstvu te pokrajine. Omenil bi zato nekaj predpogojev, ki so potrebni zato, da se ta vloga čim boljše doseže in s tem reakcijo še temeljitejše potolče:

1. Prej smo ugotovili, da so zahteve ljudstva po priključitvi Julijske Krajine k Jugoslaviji pravice za četrtstoletno zatiranje Slovencev in Hrvatov v tej pokrajini. Omenili pa smo tudi, da so te zahteve še toliko večje, ker se s tem Julijski Krajini dá popolen razvoj, prav zaradi zmage ljudske demokracije, prav zaradi ljudske in demokratične države Jugoslavije od strani jugoslovanskih narodov. Ljudstvo Julijske Krajine do sedaj še nima povsod demokratičnih pravic, to pa še ne zlasti pod zavezniško okupacijsko oblastjo, koder so bili njegovi narodno osvobodilni odbori, ki so odraz njegove demokratične volje, od strani te vojaške oblasti ukinjeni.

Ljudska oblast v Jugoslaviji se utrjuje. Začasna narodna skupščina jugoslovanskih narodov je sprejela zakone, in to v cilju, da se čim hitreje doseže blagostanje ljudstva. Njihova vsebina to potrjuje: poglejmo zakone o volitvah, o agrarni reformi, o svobodi tiska in zborovanja itd. itd. Že s tem, da je ljudstvo Julijske Krajine preživljalo v času zasedanja jugoslovanske začasne narodne skupščine z vsemi ostalimi jugoslovanskimi narodi te velike dneve, da se je z veseljem ugotavljalo njene zakone, kaže, kako velik smisel ima naše ljudstvo za pravo ljudsko demokracijo, za pravo ljudsko oblast. Ta zdravi smisel je treba zlasti danes razvijati še naprej. Zakoni začasne narodne skupščine jugoslovanskih narodov morajo v celoti predstavljati kažipot vsega nadaljnjega gospodarskega in političnega razvoja naše pokrajine in Trsta. Ves veliki pomen volitev v zakonodajno skupščino jugoslovanskih narodov je treba čutiti pri vsakem Slovencu, Hrvatu in Italijanu v Julijski Krajini. Zmaga liste Ljudske fronte Jugoslavije pomeni ponovno potrditev zmage ljudske demokracije v Jugoslaviji, pomeni dokončno pomesti z monarhijo, pomeni doseči enkrat za vselej Jugoslavijo kot republiko.

Podrobno spoznati se z vsemi temi bistvi ljudske demokracije v Jugoslaviji, pomeni vnesti v borbena gesla ljudstva Julijske Krajine še mnogo borbene samozavesti. Njihova bojna gesla se bodo še obogatila z besedami: Hočemo priključitev k Jugoslaviji tudi zato, da smo preko ljudskih poslancev v zakonodajni skupščini jugoslovanskih narodov pri njihovih ustvarjalnih naporih združeni, itd. itd., in končno reakcija prav s tem ostane popolnoma razorožena — demokratičnih krink ne more uporabljati.

Od prvega kongresa SIAU v Trstu pa do sedaj je minilo že nad en mesec, zato moramo glede na program, ki je bil takrat postavljen, danes ugotoviti nekaj pomembnejših dejstev.

> SIAU je na prvem kongresu na široko odprla vrata v svoje vrste vsem protifašistom, pravim demokratom,

da se udeležijo skupne borbe proti ostankom fašizma in s tem utrjujejo res pravo ljudsko demokracijo, katera je možna le pod pogojem, da se s fašističnimi ostanki popolnoma prekine. Določneje: v vrste SIAU spadajo vsi, ki so proti povratku starega fašističnega reda. Danes ugotavljamo tudi to, da so ljudske množice Julijske Krajine na jasnem že po večini tudi v tem, da se borbo proti ostankom fašizma in za dosledno ljudsko demokracijo lahko vodi edino v vrstah SIAU in da pomeni vsako drugo stališče, pa če je še tako »demokratično«, goljufijo na račun ljudske bodočnosti.

Glede na to so torej dani vsi pogoji, da se SIAU kot organizacija utrdi v sami osnovi, to je po vaseh, tovarnah, mestnih kvartih itd. Odveč bi bilo ponavljati ob tej priliki vsestranski način utrjevanja. O tem smo v zadnjem času na različnih konferencah in zborovanjih precej govorili. Mislim, da moramo o tem danes govoriti tako, da že polagamo račun, v koliki meri smo pri tem uspeli in da v zvezi s tem odpravimo nepravilnosti, katere so se pokazale. Tu ne mislim naštevati vseh organizacijskih slabosti, o tem bo plenum razpravljal v naslednjih točkah dnevnega reda, omenjam le bistvene stvari:

Poedini aktivisti in organizacije vprašanje širine SIAU praktično na terenu še vedno niso pravilno rešile, čeprav na sestankih o tem govore. Dejstvo je, da vse do zadnjega v organizacijah SIAU niso bili dejansko vključeni vsi, kateri so na poziv organizacije pripravljeni iti v politično ali gospodarsko akcijo. Tajništva SIAU v teh krajih so okostenela prav zato, ker pretirano čuvajo nekako »tradicijo« tajništva in smatrajo preveč sebe za »prave« člane organizacije itd. Ker ne pritegnejo okoli sebe še ostalih, s katerimi bi šli na pravo — v današnjem času ustvarjalno delo, katero pa temelji med drugim predvsem na samoiniciativi, ne pa zgolj na pričakovanju, kaj bodo od »zgoraj« naročili.

> Sedanjo kampanjo vpisovanja v SIAU zato ne gre zaključiti že s tem, ko ugotovimo dejstvo, da se je procentualno večina ljudstva vpisala.

Treba je iti naprej, pričeti je treba z bolj načrtno vzgojo vsega članstva, katera bo dala osnovnim organizacijam mnogo več samostojnosti v tem smislu, da se bodo čutile gospodar političnega položaja v svoji vasi, tovarni itd. in s tem v zvezi izvajale že prej omenjene množične akcije na eni strani, na drugi strani pa, da bo reakcija za vsako svojo zločinsko porabo in delovanje dobila odgovor že na licu mesta. Doseči to, se pravi načrtno delati, načrtno delati se pravi imeti uspehe, imeti uspehe pa pomeni delati razvoj — napredovati. O konkretnem delu v tem smislu bo govora, kot že omenjeno, kasneje. Važno je torej to, da ni dovolj samo ugotovitev, koliko »nas je«, temveč, da temu pridamo še, kaj in koliko ter s kakšnim tempom se tako politične kakor oblastne naloge izvršujejo. V naša tajništva in plenume naj pridejo res najboljši pristaši SIAU. Ne moremo si zamisliti plodnega dela političnih organizacij, če so na vodstvu nespretni, okosteneli, ali celo defenzivni člani. Mislim, da bomo to vprašanje najbolje razumeli, če si ogledamo zaključke, ki so jih prejšnje tedne prinesli naši okrajni plenumi. Pokazalo se je na nekaterih mestih, da je bil sam plenum ponesrečeno izbran. Ponesrečeno izbran v tem smislu, da so bili delavni elementi iz vrst žená in mladine enostavno prezrti pri izbiri za sam plenum, in sicer predvsem zato, ker se ni ocenilo ves ogromen pomen in odgovornost plenumov in tajništev.

Če si končno še ogledamo delo SIAU in njenih množičnih organizacij v našem okrožju, moramo ugotoviti, da so imele njene naloge po upostavitvi demarkacijske črte dva najvažnejša poudarka. Prvič so organizacije SIAU na našem terenu stale s splošnimi političnimi nalogami SIAU in konkretno vodile boj za dosego pravic ljudstva Julijske Krajine, ki je sedaj v odločilni fazi, drugič pa so bile prav tukaj SIAU dolžne zagotoviti NOO pravi demokratični in ljudski razvoj, in to edino na podlagi mobilizacije vseh ljudskih sil, za obnovo gospodarstva.

To vse si videl v sprevodu ob priliki Kongresa ESZDN v Ljubljani

Mati, mi smo tvoji, sprejmi nas za svoje

Zavedna primorska duhovščina je obiskala tajnika PNOO tov. Perovška Franceta in mu predložila naslednjo izjavo:

Narodno zavedna in ljudstvu zvesta katoliška duhovščina, zbrana dne 27. septembra pri poverjeništvu PNOO v Ajdovščini, ki predstavlja najvišji forum ljudske oblasti za vzhodno Primorje, izjavlja:

1. Zahvaljujemo se najprej Osvobodilni fronti, ki je znala peljati vse primorsko ljudstvo proti zatiralcu delovnih množic — fašizmu — v borben odpor, ki je zlomil fašizem in prinesel svobodo Primorski.

2. Mi, ki smo že v dobi 25letnega fašističnega zatiranja in v osvobodilni borbi stali ljudstvu ob strani, tudi danes v celoti soglašamo s programom Osvobodilne fronte, z delovanjem ljudske oblasti, ki je plod osvobodilne borbe in slovesno izjavljamo, da bomo naše ljudstvo v vsakem primeru, pa tudi za ceno svojih življenj, podprli v naporih, da si ohrani vse demokratične pridobitve osvobodilne borbe in da si obnovi svojo domovino, ki so jo fašisti in domači izdajalci porušili.

3. Dobro vemo, da bo ljudska oblast, ki je pač demokratičen odraz ljudske volje, na podlagi našega najtesnejšega sodelovanja z ljudstvom, podprla tudi nas v celoti pri izvrševanju naših verskih dolžnosti.

4. Nikakor ne dopuščamo, da bi si ona duhovščina, ki se je oddaljila od ljudstva in začela delati celo za koristi tuje reakcije, torej proti ljudstvu, lastila pravico govoriti v imenu primorske duhovščine. V celoti obsojamo njihovo zadržanje, ker so se že sami po svojem protiljudskem delovanju izločili iz ljudstva v svojo lastno sramoto in jih je ljudstvo samo že obsodilo. Kljub svojemu do sedaj negativnemu delovanju pa imajo, prav na osnovi ljudske širokogrudnosti, ki je izraz ljudske moči, možnosti, da svoje protiljudsko delovanje popravijo s tem, da nam sledijo in jih mi k temu celo vabimo.

5. Soglasno se izjavljamo za priključitev celotne Julijske Krajine s Trstom in Gorico ter Istro k federativni demokratični Jugoslaviji, ker vidimo samo v državi, Titovi Jugoslaviji, ki je svojo demokratičnost že z delom dokazala, jamstvo, da ne bo več našemu ljudstvu od svetovnih reakcionarjev naprteno novo trpljenje. Zato se obračamo k naši veliki federativni Jugoslaviji s klicem:

»Mati, mi smo tvoji, sprejmi nas za svoje!«

6. Obvezujemo se, da bomo o tem našem sklepu obvestili naše vernike in naprošamo našo ljudsko oblast, da tudi ona izjavi to našo odločitev.

Z Bogom za narod! Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Podpisi: Škrlj Franc, član AVNOJ-a, duhovnik; Kristan Alojzij, kaplan, Hrušica; Žgur Rudolf, Podgorje, žup. upravitelj; Frankl Franc, župnik, Osek; Kovačič Franc, župnik, Košana; Debevc Stanko, kaplan, Postojna; Kogoj Oskar, voj. verski referent; Piščanec Gabriel, dekan, Klanc pri Kozini; Lesar Alojzij, župnik, Prem; Bajt Anton, župnik, Šmarje pri Ajdovščini; Vilner Janez, župnik, Senožeče; Kos Janez, župnik, Branica-Gaberje; Lojk Alojzij, župnik, Banjščica.

Delegacija zavedne primorske duhovščine pri tajniku PPNOO

V petek 27. septembra je v dopoldanskih urah prišla k tajniku Poverjeništva PNOO tov. Perovšku Francetu v Ajdovščino delegacija zavedne primorske duhovščine, da poda izjavo najvišjemu forumu ljudske oblasti na tem ozemlju, s katero naj ponovno potrdi svojo neomajno voljo, da stopajo z ljudstvom ob strani tudi pošteni duhovniki.

Tovariš Perovšek je delegacijo sprejel in uvodoma spregovoril sledeče:

Govor tov. Franceta Perovška

»Zlasti danes, ko ljudstvo Julijske Krajine zahteva svojo osnovno pravico, to je priključitev Slovenskega Primorja, Istre, Trsta in Slovenske Benečije k federativni demokratični Jugoslaviji, mislim, da vaš obisk potrjuje nekaj najosnovnejših dejstev, in to predvsem zato, ker reakcija in tudi nekateri protiljudski duhovniki skušajo na vsak način tej zahtevi našega ljudstva nasprotovati — ga ponovno ogoljufati za njegovo jutrišnjo srečo:

Za ves slovenski narod in za narode Jugoslavije sploh je vprašanje odnosa cerkve do naše narodne oblasti in obratno že davno razčiščeno, razčistila ga je sama narodno osvobodilna borba, ker je šlo v njej tudi zato, da vsak pošten človek v njej sodeluje, ker je šlo zgolj za ljudske interese. Sama narodno osvobodilna borba je pokazala, da je lahko na stran ljudstva prišel in se z njim skupaj boril vsak, kdor pošteno misli, torej tudi duhovščina. Znano nam je, da je del duhovščine to borbo podprl, da se ta del še danes drži ob strani ljudstva, po drugi strani pa je prav dobro znano, da je velik del duhovščine šel proti ljudstvu, da ljudstva v najtežjih trenutkih njegove borbe ni podprl, temveč se je nasprotno udinjal okupatorju in njegovim belogardističnim in četniškim pomagačem. To dejstvo je treba naglasiti zlasti danes, ko se prav ta protiljudski del duhovščine na vse načine trudi nasprotovati ljudski oblasti, konkretno pri nas v Slovenskem Primorju vsiliti ljudstvu čase, ki so že za nami, to je čase zatiranja po fašistični in belogardistični drhali. Zato je pravilno, da hočete danes naglasiti, in to prav vi, ki ste svoje pravo mesto že našli, ki ste ga našli na strani ljudstva že v času njegove borbe, da danes zato ne dovolite, da bi kateri koli duhovnik nastopal v imenu vas vseh pod zlagano demokratično krinko ali pa pod krinko obrambe cerkve pred »pretečo nevarnostjo z vzhoda«.

Zato je prav, da se prav danes o odnosu med cerkvijo in pa našo ljudsko oblastjo pogovorimo, pogovorimo posebno še zato, ker vas, kateri ste in še sodelujete z ljudstvom, hočejo ovirati s tem, da vam očitajo to, da »se vmešavate v politiko« itd. Stati ob strani ljudstva in njegove Osvobodilne fronte pomeni, storiti samo svojo osnovno dolžnost, ki je obvezna za vsakega človeka. Naj vas ne moti to, da vam to očitajo tisti, ki so se v politiko in sicer v protiljudsko politiko res vmešavali.

Prepričan sem, da je za vas vprašanje gori omenjenih odnosov že davno jasno in da gre pri vprašanju odnosa naše oblasti in vas duhovnikov, ki ste se že odločili stopiti na stran ljudstva, predvsem zato, da danes z njim soustvarjate, pomagate graditi njemu vse to, kar je okupator razrušil in na drugi strani prav tu na Primorskem pomagate uresničiti njegovo največjo zahtevo, to je zahtevo po skupnem življenju z vsemi ostalimi jugoslovanskimi narodi v federativni demokratični Jugoslaviji, ki je za vse poštenjake enakopravna. Mislim pa, da je na podlagi vseh teh dejstev od vas kot ljudi, kot Slovencev in kot duhovnikov odvisno, kakšen bo odnos ljudstva v sedanjem času do duhovščine.

Kar pa se tiče odnosa naše oblasti do cerkve, pa vas spominjam samo na izjavo, katero je dal predsednik Narodne vlade Slovenije delegaciji duhovnikov, ki ga je obiskala in v kateri je ponovno pribil to, da se ljudska oblast v interna cerkvena vprašanja ne meša in da je od njene strani popolnoma zagotovljena svoboda veroizpovedi.«

Po njegovem nagovoru so spregovorili še ostali duhovniki, ki so obsojali delo reakcije, delo tistega časopisja, ki blati našo oblast, napake našega ljudstva za dosego vseh pravic, ki se zavzema za razne »katoličane«, katere jugoslovanske oblasti »preganjajo«, takrat, ko so pa pošteno duhovščino preganjali fašisti, pa ni dvignil svojega glasu. Izrazili so svoje veliko navdušenje nad dejstvom, da je prav nova oblast, s komunistično partijo kot avantgardo na čelu, dosegla bratstvo Slovencev, Hrvatov in Italijanov, dosegla je to, česar oni katoliški duhovniki niso uspeli.

V daljšem razgovoru s tajnikom so duhovniki iznašali tudi razne spomine izza fašističnega nasilja, narodno osvobodilne borbe in obsodili pojave domačih izdajalcev.

Končno pa so predložili tovarišu tajniku izjavo z željo, da predstavlja to začetek tistih dobrih odnosov tudi med oblastjo in duhovščino, ki so zaželjeni.

Nato so predlagatelji odposlali sledeče resolucije:

Pozdrav in čestitke maršalu Titu

Predsedniku zvezne jugoslovanske vlade, maršalu Titu, so poslali primorski narodni duhovniki tole izjavo:

Primorski duhovniki, ki smo se zbrali 27. septembra pri poverjeništvu PNOO v Ajdovščini, vam pošiljamo vdanostne pozdrave kot vrhovnemu voditelju osvobodilne borbe jugoslovanskih narodov, s katerimi se je tudi z ramo ob rami borilo naše primorsko ljudstvo. Obenem vam pošiljamo tople čestitke k podelitvi Reda zmage, katerega ste prejeli od bratske Sovjetske zveze in ki je znak pravilnega razumevanja veličine vašega dela. Izražamo tudi svojo najglobljo željo, da bi bili mi, ki smo stali zvesto ob strani svojemu ljudstvu tako tekom 25letnega trpljenja pod fašizmom, kakor tudi v teku težke narodno osvobodilne borbe, s primorskim ljudstvom čim prej združeni v federativni demokratični Jugoslaviji.

Tudi mi sledimo vašemu genialnemu izreku: Tujega nočemo — svojega ne damo!

Smrt fašizmu, svobodo narodu!

Zbrana duhovščina.

Udanostna izjava prvi slovenski vladi

Predsedstvu Narodne vlade Slovenije v Ljubljani so poslali zavedni primorski duhovniki tole izjavo:

»Primorski duhovniki, zbrani 27. septembra pri poverjeništvu PNOO v Ajdovščini, pošiljamo prvi slovenski narodni vladi vdanostne pozdrave. Obenem jo obveščamo o našem koraku, ki smo ga danes napravili, to je, da smo pred vsem svetom izpričali svojo neomajno voljo, sodelovati z ljudstvom in njegovo ljudsko oblastjo ter podpirati naše ljudstvo v naporih, da si ohrani in izoblikuje vse demokratične pridobitve narodno osvobodilne borbe in da si obnovi svojo porušeno domovino. Poleg tega smo danes ponovno potrdili, da bomo naše ljudstvo tudi v vsakem primeru podpirali v njegovem upravičenem stremljenju, da se pridruži v celoti Primorska s Trstom in Gorico ter Istra Jugoslaviji, od katere je bila na osnovi raznih reakcionarnih protiljudskih spletk pred leti odtrgana in izročena najkrutejšemu nasilju fašistov, ki so hoteli primorsko ljudstvo slovanskega porekla načrtno in metodično iztrebiti.

Mi, ki stojimo ob strani ljudstva, vemo, da je za nas vse Primorce samo ena pot, ki nam omogoča, da ne bomo nikdar več izročeni fašističnemu nasilju, in ta pot je združitev s federalno Slovenijo in s federativno demokratično Jugoslavijo. Vzemite v teh odločilnih dneh to našo izjavo tako iskreno, kakor je bila iskreno mišljena.

Smrt fašizmu, svobodo narodu!

Zbrani duhovniki.

Brzojavka mirovni konferenci v Londonu

Mirovni konferenci v Londonu je bila poslana naslednja brzojavka:

Katoliški duhovniki, ki smo se 27. septembra zbrali pri poverjeništvu PNOO v Ajdovščini, smo izrazili naslednje:

1. Izražamo svojo trdno voljo, pomagati našemu v borbi in trpljenju prekaljenemu ljudstvu pri njegovih naporih, da si obdrži in utrdi demokratične pridobitve narodno osvobodilne borbe ter da si obnovi svojo od fašistov in domačih izdajalcev porušeno domovino.

2. Izražamo ponovno svojo pravično zahtevo, da se vse ozemlje Julijske Krajine s Trstom in Gorico ter Istro priključi v celoti federativni demokratični Jugoslaviji, ker se je primorsko ljudstvo borilo in krvavelo ne le za trenutno dosego svojih demokratičnih pravic, ampak da si te tudi obdrži; to pa je možno le v pravi demokratični državi, ki je z dejanji že izpričala svojo demokratičnost, in to je Jugoslavija, v katero poleg tega teži naše ljudstvo po svoji globoki patriotičnosti.

Te svoje zaključke pošiljamo tudi zunanjim ministrom, ki te dni dokončno izoblikujejo krvne odločitve ljudstev in jih pozivamo, da prisluhnejo v tem trenutku samo res pravi volji tistega primorskega ljudstva, ki si je ob strani velikih zaveznikov uprlo fašizmu in doprineslo tako velike žrtve za njegov zlom.

Primorskemu ljudstvu zvesta duhovščina pozna težko trpljenje tega ljudstva pod fašizmom in je bila priča velikih naporov ter žrtev, ki jih je to ljudstvo doprineslo v narodno osvobodilni borbi; zato smatramo za popolnoma pravične zahteve Primorcev po priključitvi k narodom Jugolavije, s katerimi se je primorsko ljudstvo z ramo ob rami borilo in s katerimi hoče doseči dokončno srečen jutrišnji dan in blagostanje delovnega ljudstva. V zvezi s tem obsojamo vse delovanje tuje in domače reakcije, ki dela na tem, da bi bilo to naše ljudstvo ponovno osleparjeno za svoje osnovne človeške in demokratične pravice.

Smrt fašizmu, svobodo narodu!

Zbrani duhovniki.

K sklepu so se duhovniki zahvalili za prijazen sprejem in izrazili svojo globoko željo, da bi tokratni pomenek obrodil obilo sadu za pravično stvar primorskega ljudstva.

Trst v luči svetovne politike

Jugoslavija ne bo podpisala nobenega sporazuma, ki bi omejeval njene pravice do Trsta

Jugoslovansko odposlanstvo s podpredsednikom vlade Edvardom Kardeljem na čelu je nepreklicno izrazilo na zasedanju Sveta zunanjih ministrov v Londonu stališče Jugoslavije v vprašanju Trsta.

Argumenti naše teze so: Julijska Krajina s svojim glavnim mestom Trstom je sestavni del našega jugoslovanskega etničnega ozemlja in predstavlja skupno z našimi ostalimi ozemlji gospodarsko celoto; tudi srednjeevropske države, ki so globoko zainteresirane na pravilni rešitvi tržaškega vprašanja, so se izjavile, naj Trst in prebivalstvo Julijske Krajine pripadeta Jugoslaviji, ker ne vidijo v tem samo pravilne rešitve tega vprašanja, temveč tudi zaščito svojih interesov; italijanski del prebivalstva je jasno in nedvomno izrazil tako med vojno z orožjem, kakor tudi v miru, da hoče živeti v demokratični federativni Jugoslaviji. Proti tem dokazom ne more biti resnega ugovora.

Nekateri krogi v ministrstvih po svojih novinarjih in listih ne gledajo na ta problem s stališča pravičnosti in življenjskih interesov naših narodov, temveč se ga lotevajo s stališča svojih posebnih kombinacij. Tako reševanje vprašanja Trsta je popolnoma nasprotno načelom protihitlerjevske zveze, v kateri je dalo naše ljudstvo pošteno in nesebično svoj delež, pri čemer je imelo neprestano pred očmi ideje Atlantske listine, da bo imel po vojni vsak narod pravico do samoodločbe, da se bo izravnala nepravičnost iz prve svetovne vojne, ko so bili sto tisoči naših prebivalcev odrezani od domovine, in da se bodo vsa sporna vprašanja rešila na pravičen način.

Stališča teh inozemskih krogov niso prav nič omajala Jugoslavije v njenem stališču in je tudi niso mogla omajati, kakor jasno izpričuje izjava podpredsednika Kardelja in poročilo našega veleposlaništva v Londonu. Brez nas, brez Jugoslavije, se ne morejo kovati razni načrti o rešitvi tržaškega vprašanja, toda Jugoslavija ne bo — dosledno zvesta načelom, po katerih je vodila vojno — podpisala prav nobenega sporazuma, ki bi omejeval njene resnične in narodne pravice in njene življenjske interese.

Julijska Krajina mora pripasti Jugoslaviji...

Na tiskovni konferenci v Londonu je podpredsednik jugoslovanske vlade Edvard Kardelj predvsem poudaril velike prednosti, ki bi jih imel Trst, če bi se priključil k Jugoslaviji, in je izjavil, da Italija ne more nuditi Trstu drugega, kakor razdejanje in bedo. Dodal je, da je največja težava, na katero je naletela jugoslovanska delegacija na seji sveta zunanjih ministrov, ker niso hoteli na konferenci razpravljati o vprašanju Trsta kot takem in razumeti narodnostnih, zemljepisnih, gospodarskih in političnih razlogov, ki jih je navajala Jugoslavija in ker so postavili vprašanje Trsta na raven odnosov treh velesil in kot del širšega sredozemskega vprašanja. Italija zahteva Trst iz sentimentalnih in nacionalnih razlogov in iz teritorialnih razlogov, v kolikor bi bila Julijska krajina potrebna za strateško varnost, to pa bi pomenilo, da se Italija pripravlja za novo vojno.

Poljaki o Primorski

Vseslovanski odbor v Poljski je objavil naslednjo resolucijo glede Julijske krajine in Trsta:

Vseslovanski odbor v Poljski dviga glas v imenu slovanske solidarnosti glede vprašanja Slovencev in Hrvatov iz Julijske krajine v trenutku, ko se odloča njihova stvar. Oni tvorijo nedvomno večino, okoli dve tretjini prebivalstva Julijske krajine, in zahtevajo priključitev svoje dežele skupno s Trstom k demokratični federativni Jugoslaviji. To zahteva vse napredno prebivalstvo Julijske krajine, ki je med nemško zasedbo tesno povezalo svojo usodo z usodo jugoslovanskih narodov, sodelujoč v njihovi junaški borbi proti fašističnim barbarom, v borbi, ki je izzvala splošno občudovanje. Slovanski odbor v Poljski izraža prepričanje, da bo vprašanje priključitve Julijske krajine in Trsta k demokratični federativni Jugoslaviji naletelo na razumevanje in podporo Združenih narodov, posebno vseh slovanskih narodov.

Resolucija Komunistične partije za priključitev Trsta in Julijske Krajine k Jugoslaviji

Glavni komitet Komunistične partije Julijske krajine, ki je na svoji seji dne 24. IX. 1945 razpravljal o vprašanju državne pripadnosti Julijske krajine, ki je postavljeno na dnevni red konference petih zunanjih ministrov v Londonu,

ugotavlja:

1. Prebivalstvo Julijske krajine s Trstom vred je v teku narodno osvobodilne borbe neštetokrat izrazilo svojo voljo, da naj pripade to ozemlje v celoti, s Trstom vred, k federativni demokratični Jugoslaviji. To ozemlje predstavlja s Trstom nedeljivo politično in gospodarsko celoto.

2. V duhu sklepov ustanovnega kongresa Komunistične partije Julijske krajine z dne 13. 8. 1945 bo Komunistična partija Julijske krajine v prihodnjih dneh, ki bodo odločilni za bodočnost Julijske krajine, še odločnejše kot doslej, zastavila vse svoje sile, da doseže ljudstvo Julijske krajine svojo vročo željo in da se prizna to ozemlje federativni, demokratični Jugoslaviji. Edino taka rešitev odgovarja načelom demokracije in samoodločbe, ki jih poudarja Atlantska listina in edino taka rešitev more odgovarjati načelu nacionalne pravičnosti.

3. Priključitev mesta Trsta, kot samostojne federalne edinice, v federativno demokratično Jugoslavijo jamči vse nacionalne pravice italijanske večine tega mesta. Demokratična načela, na katerih se gradi nova Jugoslavija, pa jamčijo vse nacionalne pravice italijanskemu prebivalstvu tudi v drugih predelih Julijske krajine.

4. Taka rešitev v celoti ščiti interese vseh narodnosti Julijske krajine in edino ona lahko uredi odnose med dvema sosednjima državama Jugoslavijo in Italijo v smislu prijateljstva in v interesu evropskega miru.

Komunistična partija Julijske krajine zato poziva vse predstavnike demokratičnih sil v Julijski krajini, demokratičnih strank, političnih skupin in organizacij, da se v interesu ljudstva priključijo gibanju za priznanje pripadnosti Julijske krajine s Trstom k federativni demokratični Jugoslaviji.

Odredbe poverjeništva PNOO za Slovensko Primorje

Dodatna uredba k št. 497/45 o ustanovitvi srednjih šol na ozemlju Vzhodne Primorske.

Čl. 1. Na ozemlju Vzhodne Primorske se ustanovijo v šolskem letu 1945-1946 naslednje nižje srednje šole enotnega tipa: Tolmin, Idrija, Cerkno, Ajdovščina, Ilirska Bistrica, Koper in Herpelje-Kozina.
srednja šola z vzporednicami klasične

Čl. 2. V Postojni se ustanovi popolna gimnazija.

Čl. 3. Na vseh srednjih šolah se bo vršilo vpisovanje od 4. do 7. okt. 1945.

Čl. 4. Na podlagi števila vpisanih učencev izvede prosvetni odsek Poverjeništva PNOO podrobna določila po čl. 1. te uredbe.

Čl. 5. Učni načrt in program predpiše prosvetni odsek Poverjeništva PNOO.

Čl. 6. Redni pouk se bo pričel dne 22. oktobra 1945.

Čl. 7. Ta uredba stopi v veljavo z dnem objave.

Ajdovščina, dne 28. septembra 1945.

Načelnik prosv. ods.: Sosič Tone, s. r. Poverjenik: Perovšek Fr., s. r.

Uredba o ustanovitvi Trgovsko-pomorske srednje šole

Čl. 1. V Kopru se ustanovi trgovsko-pomorska srednja šola.

Čl. 2. Pomorska srednja šola bo imela v šolskem letu 1945/46 le 1. razred; ostali razredi se bodo dopolnjevali postopoma v naslednjih šolskih letih.

Čl. 3. Za vpis v 1. razred se zahtevajo štirje razredi nižje srednje šole z zaključnim izpitom ter sprejemni izpit iz slovenščine, matematike in fizike. Za kandidate je obvezen zdravniški pregled. Za šolsko leto 1945-46 se sprejme 30 kandidatov.

Čl. 4. Sprejemni izpit se bo vršil 18. in 19. oktobra; vpisovanje sprejetih učencev pa se bo izvršilo 20. oktobra.

Čl. 5. Učni načrt in program določi prosvetni odsek Poverjeništva PNOO.

Čl. 6. Redni pouk se začne dne 22. oktobra 1945.

Čl. 7. Ta uredba stopi v veljavo z dnem objave.

Ajdovščina, dne 28. septembra 1945.

Načelnik prosv. ods.: Sosič Tone, s. r. Poverjenik: Perovšek Fr., s. r.

Uredba o ustanovitvi srednje tehnične šole

Čl. 1. V Idriji se ustanovi srednja tehnična šola z oddelkom za rudarstvo. Ako se bo pokazala potreba, bo dodan šoli tudi strojni in elektrotehnični oddelek.

Čl. 2. Za vpis v 1. razred se zahtevajo trije razredi nižje srednje šole ali meščanske šole. (Avviamento).

Čl. 3. Za šolsko leto 1945-46 se sprejme v 1. razred 40 učencev.

Čl. 4. Vpis se bo vršil od 4. do 7. oktobra 1945.

Čl. 5. Učni načrt in program določi prosvetni odsek Poverjeništva PNOO.

Čl. 6. Redni pouk se začne dne 22. oktobra 1945.

Čl. 7. Ta uredba stopi v veljavo z dnem objave.

Načelnik prosv. ods.: Sosič Tone, s. r. Poverjenik: Perovšek Fr. s. r.

Za naš vsakdanji kruh...

Jesen je tu, čas nove setve. Znova bo treba posejati naša polja in njive, znova zastaviti sile, da zraste ozimina. Ni še pospravljen letošnji pridelek, že je treba misliti na bodočega.

Vsakemu kmetu pomeni setev nekaj dragocenega, nekaj velikega. Troseč semena v sveže brazde upa sleherni sejalec, da vzklije iz teh žitno bilje, ki bo dalo kruha njemu in njegovi družini. To je misel, ki vsako leto znova žene sejalca na polje, misel, ki je lastna tako slovenskemu kot italijanskemu, kot srbskemu ali hrvaškemu kmetu. Iz nje črpa voljo do dela kraški oratar, ki se žilavo bori z burjo za vsako ped zemlje, in beneški kmet, kriveč se pod težo košev, ki jih polne gnoja nosi na strme njive... Ta misel je vselej ustvarjala čuda, bila je močnejša od suše in moče, od burje in mraza, premagala je strmine in globeli, kljubovala najbolj surovemu okupatorjevemu terorju: V času, ko so gorele vasi in padali naši najboljši, ko so naduti pruski frici in njihovi hlapci gonili v sužnost naše ljudstvo, je naš kmet, ki je ostal na rodni grudi, posejal svojo in svojega pregnanega soseda njivo, zase, za svojo vojsko, za svoj narod...

Pregnali smo okupatorja in slednjič prosto dihamo na svoji zemlji. Letošnja setev bo dragocenejša od dosedanjih. Letos prvič sejemo v svobodi — prvič bo naš posevek resnično naš. Velika je odgovornost, ki nam jo nalaga prva svobodna setev v zvezi z našimi narodnimi dolžnostmi. Treba je čimprej zaceliti globoke rane, ki nam jih je zasekal okupator. Požgane hiše, izropani domovi, sirote brez staršev, tisoči naših internirancev, to so dejstva, ki glasno pozivajo k delu.

Z žilavo vztrajnostjo se moramo prebiti skozi začetne težave. Razdejanje, ki nam ga je prizadela vojna in ki ga najtežje občutimo na gospodarskem polju, bomo najbolje odpravili z udarniškim delom na področju gospodarstva. In kje v današnjih dneh se nam nudi lepša prilika za to, kot prav pri letošnji jesenski setvi?! Z letošnjo setveno kampanjo otvarjamo gospodarsko bitko, bitko, ki mora biti za nas dobljena za vsako ceno, pa naj nas velja še tolikšnega truda. Z njenim ugodnim izidom bomo rešili vprašanje prehrane, ki je še vedno naš osrednji gospodarski problem, utrdili bomo našo narodno oblast in dokazali reakciji, česa so zmožne zdrave ljudske množice, proste vsake zajedalske sodrge. Zvečali bomo dotok živil in tako izboljšali delovne pogoje našemu delavcu.

Spet orjemo, da bomo sejali in... želi!

In slednjič gre še za nekaj več. Ne gre samo zato, da izboljšamo lastni gmotni položaj in zvišamo našo produkcijo. Gre tudi za naš Trst, za našo Gorico, za vse tisto ozemlje Julijske Krajine, ki je naše, pa krivično odtrgano in ločeno od nas trpi in strada in čaka, težko čaka strnitve z nami. Ni več daleč čas, ko bo na mirovni konferenci izgovorjena zadnja beseda o tem kosu slovenske zemlje. Vsi verujemo in upamo v pravičnost naših zahtev, vsi gradimo na dejstvih, ki govorijo za nas. In kako bi s tako vero v srcu mogli dopustiti možnost, da naši ljudje stradajo, ker odrezani od nas niso imeli ne dela ne kruha, — mi pa smo medtem držali križem roke, mi, ki smo jim bratje in sestre po rodu?!

Da pa bo v skupni domovini kruha dovolj za nas vse, pustimo ob strani osebne koristi. Podredimo se skupnosti, napnimo vse sile za čim lepši uspeh letošnje jesenske setve. Organizirajmo setveno kampanjo, postavljajmo delovne čete, ki bodo vselej priskočile na pomoč tam, kjer je potrebno. Pomagajmo si med seboj z delovnimi močmi in sredstvi, ki jih moramo izkoristiti do skrajnih možnosti. Naši narodno osvobodilni odbori, naše množične organizacije naj vodijo kampanjo in zastavijo vse sile, da bomo delo v redu izvršili.

Zavedajmo se, da bo vprašanje prehrane ugodno rešeno za nas v toliko, v kolikor ga bomo samostojno rešili. Ne zanašajmo se samo na druge, računajmo predvsem na lastne sile. Pristopimo k jesenski setvi z zavestjo, da sejemo prvič zase in za svoje delovno ljudstvo, ki nam bo z lastnim delom vrnilo dobrine z isto mero, s kakršno smo jim dali. *Čižek.*

Sovjetska mladina nas obišče

V pričakovanju sovejtske mladine nam vsem, posebno pa še mladini ljubega obiska, se naša mladina često podaja v mislih k sovjetski mladini, tja v njeno daljno domovino, ki pa nam je po srcu, delu in hotenju tako blizu. In prav kadar mladince in mladinke zalotiš prav same, ko se utrujeni od de' odpočijejo na ruševinah požganih domov, ob kupu starega železa ali v senci obnovljene hiše, govore gotovo o sovjetski mladini. Kaj ona dela, kakšne domove ima, kakšne mitinge, kaj bere? To vse bi rada vedela naša mladina, ker bi tudi ona rada dosegla take uspehe, kakršne je do sedaj samo sovjetska. In prenekaterim je bila že dana možnost, da so videli SZ, da so videli njeno požrtvovalno in s patriotičnim duhom prepojeno sovjetsko mladino pri delu in da so lahko občudovali uspehe tega dela, ki jih lahko doseže le tisti, komur je glavni cilj domovinska ljubezen in sreča ter blagostanje delovnega ljudstva.

Pred nedavnim je bila v SZ tudi mladinska delegacija iz Jugoslavije, ki se je odzvala povabilu Protifašističnega komiteta sovjetske mladine in je ponesla bratske pozdrave ter seznanila sovjetsko mladino z borbo jugoslovanskih narodov ter se med potovanjem po SZ naučila marsičesa, kar bo brez dvoma mnogo koristilo mladi jugoslovanski državi, mladinskim organizacijam in mladini sami.

Take vtise so dobili naši mladinci v SZ:

Prvo, kar te zbode v oči, je dejstvo, da se je ta velika in bogata dežela nahajala štiri leta v krvavi vojni, pa naj bodo to silne množice Moskovčanov, uniformiranih ali civilnih, mož in žena, katerih prsi nosijo ponosno vojaška odlikovanja in ki s ponosom govore o tem, kaj je storil njihov kolektiv za zmago in skoraj ni ga med njimi, ki ne bi z mržnjo govoril o Nemcih, ne zaradi velikih žrtev, temveč ker je vojna mnogo zavrla njihov napredek. Grozna sled vojne se pozna, ko letiš v letalu nad Stalingradom, saj je to 54 km dolgo mesto kar sivo od ruševin in sploh ne vidiš, kje so bile ulice. To je mesto, kjer sploh ni dreves, kjer ni ostala cela niti ena hiša, mesto, ki je štelo nad pol milijona prebivalcev, in danes ga ni kvadratnega metra prostora, na katerega ni padla granata.

Leningrad na prvi pogled sploh ne izdaja tega, kar je to mesto preživelo, šele po daljšem ogledovanju je zaznati tu bunkerje, tam zaklonišča in nove trge, tam kjer so bile pred vojno hiše. Če pa vstopiš v opero, ti marsikdo lahko pove, da je bila ta prekrasna stavba s topovskimi granatami razpolovljena. Ali pa pionirski dvorec! To je krasen dvorec, ki je prej služil ruskim caricam za sprejemne plese, sedaj pa prihaja sem nad 10.000 otrok dnevno. To zgradbo so Nemci 900 dni obstreljevali in povzročili 44 milijonov rubljev škode. Danes ima stavba prejšnji sijaj in lepoto, v času blokade pa so v tej zgradbi umirali otroci od lakote.

Še več zveš, da so Nemci zmetali na to mesto 235.636 rušilnih in zažigalnih bomb in granat, da je umrlo dnevno 5000 Leningrajčanov od lakote, da so se upirali polnih 900 dni. Zmrzovali, gladovali, a na koncu podali obračun: 1 milijon Nemcev ubitih, uničenih 9000 nemških letal, 2000 tankov in 14.000 topov.

Stalingrad in Leningrad pa sta samo dve strani domovinske vojne, junaštva in upornosti sovjetskih ljudi.

Najgloblji vtis na vsakogar, ki pride tja, napravi pa sovjetska industrija. Velik del porušene industrije je že obnovljen in je že v večini primerov dosežena predvojna produkcija.

Treba je poslušati sovjetske delavce, kako govorijo o svojih podjetjih. Ljubezen do tovarne je tolikšna, da govore delavci o njej toplo, kakor o svojem domu in otrocih. Ti delavci so umirali pod fašističnim topovskim ognjem pri strojih, a proizvodnje niso znižali. Ta velika ljubezen do tovarne izhaja iz tega, ker se že zavedajo, da je tovarna njihova last, da služi v prvi vrsti njim. Zaradi tega jim je uspelo tudi obnoviti v tako kratkem času vsa podjetja, katera so hitlerjeve tolpe uničile, in zato tudi smatrajo to za velik uspeh.

Za Uralom, to je v krajih, ki niso bili okupirani, pa so v teku vojne ustanovili celo vrsto novih podjetij, tja pa so se preselile tudi mnoge tovarne iz zapadnejših krajev, ki so se ob selitvi samo še povečale.

To je uspelo sovjetskim ljudem samo zaradi tega, ker so garali na življenje in smrt, premagovali vse težkoče, vse za rešitev sovjetske države in srečnega življenja, za katerega so se borili in delali celo vrsto let. V vsem tem je igrala važno vlogo mladina, v nekaterih tovarnah je delalo 50 in tudi 80% mladine.

Zgodovina na novo ustanovljenih podjetij na Uralu je kaj preprosta. Često so v najhujši zimi prišli tja, delavci in inženirji in stroji. Najprej so si skopali votline za stanovanje, potem zgradili v nekaj mesecih tovarno, ob tej pa je potem rastlo naselje, ki se je raztegnilo v celo mesto. Sovjetski človek je mislil na najosnovnejše: najprej produkcijska zmaga, pa četudi stanuje v votlinah. Danes imajo tam povsod električno razsvetljavo, plin, tramvaj, klube in kinematografe.

V Magnitogorsku, ki je proizvajal toliko železa in jekla, da se lahko reče, da je bila vsaka tretja granata, izdelana v SZ, tam vlita. Med vojno so tam komsomolci gradili dve peči, izmed katerih je komsomolska sploh največja v Sovjetski zvezi.

In sovjetska zemlja. Tam ni več tistih raznolikosti grmovja, brazd in meja, polj, le za hektar z žitom posejanih, ki bi se vršila med livadami, ne, tudi po 20 do 30 km se slika ne spremeni. To so brezkončna kolhozna polja. Kolektivno obdelovanje zemlje pa je postalo tudi sestavni del človeka in okupacija ni uspela streti sistema kolhozov.

Kolhozniki imajo radio aparate, gramofone, kolesa in v pogostih primerih še avtomobile. Vse to pa jih ne ustavi pri delu: obnavljajo in grade brez prestanka.

Razdeljeni so v male brigade, ki štejejo po deset ljudi: vsaka brigada skrbi za določen del zemlje in ima svoj del orodja in delovne živine. Dnevno poroča vodja brigade upravi kolhoza o delu. Pred vojno je bil zaslužek delovnega dne povprečno 6 kg žita in 1 kg sladkorja. Udarniki zaslužijo več. Poleg tega vsak kolhoznik obdeluje še svojo zemljo, ki mu je dodeljena k hiši. Hiša, del zemlje pri hiši, krava, perutnina itd. so last poedinca, a vsa ostala zemlja je skupna last vseh kolhoznikov. Tako se ni treba kolhozniku bati konkurence pri prodaji proizvodov, ker ve, da mu bo presežek odkupljen po ugodni ceni zanj, in živi mirno življenje. Država pa mu nudi vso pomoč s semeni, sadikami, poljedelskimi šolami in kurzi.

Sovjetsko ljudstvo je drugačno od vseh drugih v ostalih državah. Povsod se čuti medsebojna ljubezen, vsi delajo in so se naučili vsako delo neverjetno ceniti in spoštovati. Povsod se čuti resno in delavno vzdušje, med delovnim časom ni govoričenja niti sprehajanja. Kdor dela dobro — uživa pri vseh ugled. Udarniki so ponos okolice, njihova imena, njihove slike so objavljene po časopisju, nalepljene na stenah tovarn, da se stavijo v vzgled drugim.

Vsi sovjetski ljudje zelo mnogo študirajo; za učenje izkoristijo ves prosti čas. Ljudje čitajo v tramvajih, po parkih, kjer človek vsaj malo čaka, takoj vzame v roko knjigo in čita. Šol je ogromno. Sovjetskemu dijaku mnogo pomaga država, razvit je sistem, da dobe dijaki preko države, sindikatov, Komsomola, tovarne itd. štipendije, internate, menze, brezplačne knjige itd. Čim marljivejši je dijak, tem večjo štipendijo dobi.

V Sovjetski zvezi nikakor ni opaziti razlike med delavci, kmeti in delovno inteligenco, ki nad 90% izhaja iz vrst delavcev in kmetov in je z njimi tesno povezana. Neobičajno se tam spoštujejo in cenijo osebne pravice in dostojanstvo vsakega človeka. Skromnost pa je ena najlepših lastnosti sovjetskih ljudi, izvira pa enostavno iz tega, ker svojih uspehov ne gledajo kot osebne uspehe, zaradi koristi ali bogastva, temveč kot rezultat sovjetskega sistema in pomoči, ki jim jo je dala družba in država.

Tak je skromen pogled na SZ in sovjetsko ljudstvo. Taki so tudi bratje, ki nas bodo obiskali.

In sovjetskim bratom bomo mi pripravili tak sprejem, kot nam velevajo naša čustva, naša srca, ki so se ob tem majhnem pogledu na SZ še obogatila s spoznanjem, da so naša preprosta mišljenja in v simpatijah porojeni liki sovjetskega človeka — živa resnica.

Resolucija primorskega ljudstva

MIROVNI KONFERENCI V LONDONU

Spodaj podpisani krajevni odbori iz Mašenje, Bač in Povžane na masovnem sestanku, ki se ga je udeležilo vse ljudstvo od starca do otroka, približno 400 ljudi, se je razpravljalo o sedanji konferenci, ki se vrši v Londonu. Enoglasno izrazimo naše mnenje, da hočemo z dokazi in pravicami vztrajati pri priborjenih zahtevah, doseženih s krvjo naših padlih borcev. Dokazi so sledeči:

Za osvoboditev Primorske smo mi žrtvovali 15 najboljših sinov, ki so padli v borbi za ideale in pravice slovenskega naroda. Nacisti in fašisti so nam zažgali 5 hiš ter oropali vso živino in vse najboljše premičnine. Odgnali so vse naše najboljše tovariše in tovarišice v italijanske zapore in taborišča, da so tam izgubili zdravje in mnogi svoja življenja pod trdo SS roko.

Dokaz je tudi, da sama zavezniška vojska lahko priča, v kakšnem stanju so bili osvobojeni naši tovariši v ujetniških taboriščih.

Z borbo, v katero nas je pozval naš maršal Tito, da si pod njegovim vodstvom ustanovimo svojo lastno državo in upravo v svojem materinem jeziku, s to borbo smo se iz rok fašizma iztrgali in se priključili k naši Titovi Jugoslaviji in tam bomo ostali! Pripravljeni smo že danes zgrabiti za orožje in se še nadalje boriti in dati svoje življenje za svoje pravice, ki so nam bile odvzete od fašizma in nacizma za dobo 27 let.

Zahtevamo samo to, da nas priključite s Trstom, Gorico, Reko, Polo k naše federativni demokratični Titovi Jugoslaviji!

Smrt fašizmu — svobodo narodu!
Tujega nočemo, svojega ne damo!

To pa pri nas ni v redu

Tale naslov boste tovariši in tovarišice, očetje in mamice zdaj vedno videli v našem listu. In zakaj vedno ta naslov? Zato, ker boste sem vi napisali vse, kar vam ni prav, pa bi hoteli, da skupno popravimo in se zato o tem pogovorimo. Prav po domače bi se pomenili o vsem, kje nas »čevelj žuli«, pa naj bo to nas ali odbore, ali zadruge, saj imamo vsi toliko težav, katere moramo premagati, pa ni nič čudnega, če včasih kakšnega »kozla kdo ustreli«. Seveda bomo pa sem tudi napisali vsak primer, če kdo, ki nič ne dela za naš dobrobit, ki smrči, ko mi orjemo ali krampamo itd., potem pa kritizira vse vprek in dela samo škodo, potem bi pa rad v odbor itd., da bomo znali potem tak gnoj pravilno odstraniti iz naše srede.

Pravilno morate pa razumeti; sem bomo pisali, da se bomo učili in se pomenili o vseh stvareh, zato je dobro, da tudi napišete ob vsakem škodljivem primeru, kaj ste pokrenili, da se stvar popravi, kako ste škodljivca razkrinkali ali onemogočili, tako bodo tudi drugi, v drugi vasi ali podjetju, kjer se je morda pojavil prav tak primer, imeli pouk, kako ukrepati s škodljivci med nami.

Še en primer trgovanja »pod pultom«

Na naši železniški postaji Sv. Lucija ob Soči ima svojo trgovino z mešanim blagom Kati Kenda, ki si je za časa italijanske okupacije pridobila precej denarja s svojim trgovanjem, ker je »znala«. Večkrat se je zgodilo, da je domačim odjemalcem kratko malo odgovorila, da tega ali onega blaga nima, če pa je za tem prišel v njeno trgovino kak »Signor capo« ali podobno, je bilo blaga dovolj in je bil vedno postrežen z vsem mogočim.

Podobno je, da se v tisti trgovini tudi sedaj dela še vedno po tem sistemu. Večkrat se zgodi, da zmanjka tobak, marmelada ali kako drugo blago, ki ga danes še ni v izobilju, a nekatere osebe so tudi danes gotove, da jim »Kati« lahko postreže z vsem, kar si poželijo.

Če tovarišica Kenda misli, da so še vedno tisti časi, ko so tudi vladali fašisti, se zelo moti in čas bi že bil, da bi tudi ona izpregledala in se prilagodila novim razmeram, kajti za nami je ona fašistična doba, ki se ne bo nikdar več vrnila, čeprav nekateri še danes žalujejo po njej.

Vaščan, Bača pri Modreju.

Seveda je ta primer precej žalosten in ga je treba kot najgrši madež izbrisati iz naše srede. Pravilno bi bilo, če bi vaščani trgovko opozorili na to, če pa to ne bi pomagalo, bi se pa pomenili na zboru volivcev. Pri nobeni stvari ne smemo ostati samo pri ugotovitvah, ampak takoj ukrepati. Mi kritiziramo zato, da popravljamo in gradimo. Potem pa bodo tudi nam sporočili, kako in kaj so uredili to stvar.

Ali je to mogoče?

V vasi Ravne pri Grgarju tamošnji tovariš, ki je zaposlen pri gospodarski zadrugi, deli olje in petrolej odjemalcem v meri, zaračuna ga pa v teži. Ko se je proti temu nepravilnemu poslovanju pritožil neki tovariš, se je zagovarjal s tem, da je imela zadruga sama več kilogramov blaga v primanjkljaju, in da je tako sklenil občinski svet. Ta zagovor je potrdil tudi sam predsednik KNOO v Ravneh z besedami, da kar sklene, je sveto.

Vsiljuje se nam vprašanje, ali je to mogoče, da bi primanjkljaj morali nositi odjemalci in istega še po vsem tem plačati. *Vaščan.*

Nikakor ni pravilen postopek, da se razni sklepi narede v krogu odbora NOO, ne da bi se zato vprašalo mnenje ljudstva na zboru volivcev. Sklepi postanejo pač pravomočni, kadar je ljudstvo soglasno s tem. Naloga prizadetih vaščanov v Ravneh je za to, da takoj pokličejo NOO na zagovor, to se pravi, da mora odbor podati na zboru volivcev pojasnilo, kako je prišlo do primanjkljaja in potem vprašati, seveda v kolikor je primanjkljaj upravičen, ljudstvo, ali se strinja s tem, da se breme prenese na kupce, to je na vso vas ali ne.

Pesem dela... to je bil odmev sindikalnega kongresa v Ljubljani

Ljudstvo hoče jamstva za iskrenost in požrtvovalnost v delu, preden komu sploh da svoje zaupanje

Nekaj misli pred volitvami v NOO

Z ljudskimi demokratičnimi volitvami stopa v ospredje vprašanje kandidatov. Če hočemo to vprašanje pravilno rešiti, si morajo vse demokratične množice biti na jasnem, kdo naj kandidatno listo postavlja, da bo dejansko zasigurala delo in s tem uspehe naše narodne, ljudske oblasti.

Vse primorsko ljudstvo je združeno v OF oziroma v SIAU in zato mirno lahko trdimo, da je ta politična organizacija in njeno delo dejanski odraz volje ljudstva. Kot taka ima edino pravico biti nosilka kandidatne liste. To pravico lahko utemeljujemo ne samo s tradicijo te borbene, delovne politične organizacije, temveč tudi s tem, da je v zadnjem času ponovno napravila ogromen korak naprej s svojo obliko politične stranke, v kateri članstvo ne sme biti samo miselno nazorsko pripadno, temveč nalaga tudi konkretne dolžnosti, obveznosti v delu na vseh poljih, t. j. političnem, gospodarskem in kulturnem. Zlasti pa je v njej poudarjeno delo v naši narodni oblasti, ker s tem delom

čuvamo s krvjo priborjene ljudske pravice,

utrjujemo pozicije naprednih demokratičnih sil in uglajujemo pot k blagostanju ljudskih množic. Z enotno kandidatno listo SIAU (OF) torej poudarjamo našo enotnost, ljudsko voljo in iniciativo in zahtevo po izkoriščanju naših vrst ter onemogočamo kombinacije reakcije, ki skuša z geslom, da enotna lista ni izraz demokracije, razbiti našo enotnost in pridobiti vodilne položaje, iz katerih bi potem ponovno lahko zasužnila ljudske množice. Vsak izmed nas je danes že prepričan, da je edina res ljudska organizacija Slovansko-italijanska antifašistična unija — Osvobodilna fronta in da so prav zato združene v njej vse antifašistično usmerjene ljudske množice.

Zato tudi ni težko razkrinkati reakcijo, ki potvarja demokracijo,

da bi si na njej skovala svoj špekulativen, političen kapital na račun ljudstva.

Enotna kandidatna lista SIAU (OF) je zrcalo zrelosti ljudskih množic. Vsak kandidat na tej listi pa ima, oziroma mora imeti legitimacijo svoje pripadnosti in narodnosti, ne na papirju, nego v sebi, potrjeno s krvjo, svojim trpljenjem in neumornim delom v najtežjih časih naše narodno osvobodilne borbe. Ljudstvo mora videti, da izhajajo taki ljudje s tako edino pravo legitimacijo edino le iz vrst SIAU (OF), ker je bila to edina organizacija, ki je v času suženjstva popeljala narod v borbo za svobodo in pri tem zmagala.

Poleg tega člane SIAU (OF) veže danes njihovo članstvo na aktivno delo in ne samo na pripadnost in s tem je dan najmočnejši temelj naši narodni oblasti, ker bo vse delo teh oblastvenih organov osnovano na edini pravilni politični liniji SIAU (OF), ki jo je narod z vsakim dnem že štiri leta nazaj spoznaval za edino sebi koristno in jo je zato branil s svojo lastno krvjo. Z vsemi temi argumenti dokazujemo popolno demokratičnost, ki se izraža v enotni listi Slovansko-italijanske antifašistične unije (Osvobodilne fronte).

Ponekje naletimo na drugačen primer vrivanja reakcije v naše vrste in s tem rušenja delovne odpornosti naših oblastvenih organov. Stari reakcionarni elementi, ki so do zadnjega služili okupatorju, trdijo, da v narodno oblast spadajo ljudje, ki so že usposobljeni za to delo in ki so tudi pripravljeni delati. Zato, da bi neopazno zasedli položaje, se na podlagi tega gesla vrinjajo v vrsto kandidatov na enotni listi Osvobodilne fronte. Ta način je še mnogo nevarnejši, ker je ozadje manj vidno in mu naše osnovne organizacije SIAU (OF) v želji, da dopuste popolno svobodo neizkušenega ljudstva, kaj rade nasedajo.

Pri tem se vprašujemo samo nekaj: ali je dovolj, da pozna človek upravno delo,

Ali je dovolj, da se tolče na prsa in govori, da je dolgoleten antifašist in demokrat,

ali je dovolj, da o delu in življenju razpravlja, ali je dovolj, da čaka na svojo izvolitev in šele nato postavlja vprašanja dela, ali je dovolj, da ni človek proti nam, to je proti ljudskim množicam?

Na to odgovarjajo naše množice samo z ne in še enkrat ne.

Sposobnost v upravnem delu in nekaj, kar izraža bistvo človeka

To je danes samo vprašanje študija v naših upravno-političnih šolah in pa stvarnega dela — torej prakse na našem terenu. Z voljo do dela in učenja ter z ljubeznijo do naroda si jo bo v kratkem času pridobil vsak član SIAU (OF). Take postavke izvirajo le od tistih, ki žele, da bi se vrnilo staro, da ponovno oživi fašizem in odvzame svobodo duševnega razvoja našim množicam. Zato takega človeka upravičeno smatramo za sovražnika ljudstva.

Kje je bil v času narodno osvobodilne borbe tisti, ki se danes trka na prva in kriči o svoji antifašistični, demokratični usmerjenosti? Kje je bil tedaj, ko se je s krvjo odločala usoda ljudstva? Ali misli, da ljudstvo poklanja svoje zaupanje kričačem in širokoustnežem?

Legitimacijo za kandidate v NOO podpisuje ljudsko zaupanje,

ki je nastalo na podlagi borbe, dela in požrtvovalnosti — je torej prepojeno s krvjo in znojem.

Star in dobro poznan je način, da si hočejo nekateri pridobiti ugled in zaupanje s tem, da mnogo govore o delu in življenju, da vedno najdejo kritiko za vsako delo in da vidijo v njem le pomanjkljivosti. Naivnež bi jim nasedel, ker bi jih smatral za sposobne in koristne ljudi. Naše ljudske množice pa sprašujejo: kje si tedaj, ko hodimo s krampi in lopatami pospravljati ruševine, kje si tedaj, ko našim pogorelcem gradimo domove, kje si tedaj, ko internirancem obdelujemo polja in kje si, kadar pri vsem tem delu utrjujemo našo enotnost, našo ljudsko oblast in uglajujemo pot k sreči našim otrokom?

Nedelavnost in vsako čakanje na podelitev položaja v času najtežjega in najobsežnejšega dela, pomeni za nas, vršiti sabotažo na račun izmučenega ljudstva, pomeni za nas izdajstvo — neprijateljsko razpoloženje napram narodu.

Najdejo se tudi taki, ki pravijo: saj nismo proti ljudstvu, nismo proti demokraciji, nismo proti volji naroda, toda tudi za take imajo naše množice vprašanje?

Kaj ste pa naredili za nas,

kaj ste naredili za učvrstitev demokracije in dejansko utrjevanje ljudske volje? Nič! In zato imajo naše ljudske množice trikrat prav, ko vpijejo slehernemu takemu na uho: kdor ni z nami — je proti nam! Kdor se samo navidezno strinja in ničesar z delom ne prispeva ni in ne more biti iskren pristaš demokracije, iskren pristaš delovnega ljudstva. Narod hoče jamstva za iskrenost v delu, v žrtvovanju! In povsod tam, kjer se je postavljalo taka vprašanja pri sestavi kandidatne liste, povsod tam je ljudstvo lahko prepričano, da bo njihov NOO dejansko njihov, čvrst, delaven in požrtvovalen za koristi ljudske splošnosti.

Takim vzgledom moramo slediti, če hočemo imeti v svoji vasi red, zakonitost, delavnost, procvit gospodarstva in kulture ter s tem blagostanje ljudstva. In vse to nam more zagotoviti le enotna lista Slovansko-italijanske antifašistične unije (Osvobodilne fronte).

Vpisovanje v Slovansko-italijansko antifašistično unijo

Pred kratkim so se vršila po vseh okrajih zborovanja okrajnih plenumov SIAU. Prav tako se je vršilo tudi zborovanje okrožnega plenuma SIAU. Povsod je bilo poleg perečih političnih in organizacijskih vprašanj še posebej poudarjeno vprašanje vpisovanja v SIAU. Vpisovanje je res že skoraj povsod v teku, vendar se nam zdi važno, da prav o vpisovanju v SIAU še spregovorimo, ker se pri tem naleti še na razne nepravilnosti oziroma nerazumevanje.

SIAU je politična organizacija ljudstva, celotne Julijske Krajine, zgrajena na skupni težki borbi vseh antifašistično usmerjenih delovnih množic Julijske Krajine. Hrvat, Slovenec in Italijan — vsi trije narodi so se skupno borili proti fašizmu in se tudi še vedno skupno bore proti vsem ostankom fašizma in proti vsem onim, ki žele, da bi ozemlje Julijske Krajine prišlo v železne fašistične okove. In iz te skupne borbe, iz skupnega dela in žrtvovanja je zrasla in se gradi ter utrjuje Slovensko-italijanska antifašistična unija.

Kdo je lahko član SIAU, kdo se lahko vpiše v SIAU?

Brez dvoma vsak član OF. OF, kot politična organizacija slovenskega naroda s svojo zgodovinsko tradicijo, zgrajena v dejansko enotni borbi, delu in žrtvovanju celotnega slovenskega naroda, stopa v celoti v organizacijo SIAU. OF je torej jamstvo, da bo SIAU v celoti sprovedla v življenje osnovne naloge ter protifašistični program dosledno in natančno izvrševala. Zato je popolnoma razumljivo, da mora biti vsak član OF na ozemlju Julijske Krajine tudi član SIAU in vse naloge, ki jih SIAU nalaga, vestno in natančno izvrševati. Poleg OF pa spadajo v organizacijo SIAU vse hrvaške in pa kar je za naše ozemlje še posebno važno, vse italijanske antifašistične organizacije, kjer te obstojajo, kjer pa teh ni, pa vsi antifašistično usmerjeni posamezniki. V organizacijo SIAU se torej lahko vpiše vsak antifašistično usmerjen prebivalec Julijske Krajine. To se pravi, organizacija SIAU ne sme biti ozka, sestoječa samo iz gotovega omejenega števila pristašev, ki je že mesece in mesece isto. Ne, organizacija SIAU mora biti široka; zajeti mora res prav vse antifašiste, predvsem tiste, ki doslej še niso bili pritegnjeni. Prav v tem je prva naloga SIAU, da vse te pritegne in zaktivizira.

Že zgoraj smo omenili, da je SIAU zrasla iz vsestranske aktivnosti vseh antifašistično usmerjenih delovnih ljudskih množic Julijske Krajine. Sedaj je pa važno, da se organizacijo SIAU še bolj utrjuje in gradi, da dobi organizacija SIAU tudi na zunaj obliko trdne organizacije. Član SIAU dobi svojo legitimacijo in plačuje redne prispevke, ki služijo za kritje organizacijskih izdatkov.

V čem pa se SIAU razlikuje od vseh bivših političnih strank? Pravi član SIAU je le tisti, ki je istočasno tudi član ene izmed organizacij SIAU, in že s tem, ko je član mora tudi aktivno v organizaciji sodelovati. Zato moramo reči, da vpisovanja v SIAU pomeni mobilizacijo novih sil. Prav pri tem pa nekatere organizacije SIAU delajo pogreško. Množice se ponekod mehanično vpisujejo v SIAU, kakor v kako društvo, ali pa kakor so to delale poprej fašistične stranke, kakor so to delale stare politične stranke v Jugoslaviji, kjer je bilo vseeno ali si aktiven ali ne, glavno je, da je imela stranka toliko in toliko pristašev, odločala je številka ne aktivnost. To je popolnoma napačno. Že večkrat je bilo poudarjeno: SIAU je zrastla iz aktivnosti antifašistično usmerjenih delovnih ljudskih množic Julijske Krajine. In to aktivnost je treba danes še stopnjevati, vnesti jo prav med vse članstvo SIAU. S tem, da se je v nekem kraju večina prebivalstva vpisala v SIAU, ni se pa pritegnila k delu, s tem se popolnoma nasprotuje duhu SIAU. Prva in osnovna naloga SIAU je, pritegniti, aktivizirati in mobilizirati prav vse svoje članstvo v vseh konkretnih vsakodnevnih političnih, obnovitvenih, gospodarskih in oblastvenih nalogah. Kakor se trdi za OF, da ni Fronte brez aktivnosti ljudskih množic, da je brez konkretnega dela ljudskih množic fronta formalnost, da je slaba fronta, isto velja za SIAU, saj je OF organizacija SIAU in je kot taka dolžna v prvi vrsti vse svoje množice aktivizirati in mobilizirati.

Organizacija SIAU mora natančno voditi kontrolo nad aktivizacijo vsega svojega članstva. Osnovna edinica SIAU je njen terenski plenum, ki ga sestavljajo vsi člani SIAU na vasi, v podjetju, v šoli itd. In tam mora biti resnično središče vsega javnega življenja na svojem področju. Aktivisti pa, ki so člani odborov (tajništev) v organizacijah SIAU, imajo še večje naloge in še posebne dolžnosti. In ena izmed osnovnih nalog je prav pravilna aktivizacija in mobilizacija članstva. Naloga vsakega člana odbora SIAU je, da dobro pozna člane svojega terena, da zna ta kader pravilno zainteresirati in zaktivizirati, ter da vrši tudi stalno kontrolo nad članstvom, v koliko se gotovi člani zavedajo, kaj se pravi biti član SIAU, v koliko so pa le mrtve številke, ki so sicer vpisani, ne koristijo pa interesom organizacije, ki so interesi ljudstva Julijske Krajine, prav nič. Takih mrtvih številk SIAU ne potrebuje. Take mrtve številke so potrebovale prejšnje stare politične stranke. Zato mora SIAU skrbeti, da ne bo imela v svoji sredi mrtvih številk, ampak da bo vsak član organizacije SIAU delaven in aktiven, vsak mora vedeti, da SIAU predstavlja antifašistično delovno ljudstvo Julijske Krajine, da je potemtakem SIAU organizacija, ki se bori in dela samo za boljšo bodočnost delovnega ljudstva Julijske Krajine in da mora vsak član te organizacije za njene interese tudi delati, ker s tem dela za skupne interese ljudskih delovnih množic, s tem dela tudi sam zase.

Poglejmo samo, kako se je vršila aktivizacija članov OF v prvih letih osvobodilne borbe, zlasti v letu 1941. OF je takrat delovala v strogi ilegali, preganjana in iskana od vseh strani. Obstajala je iz neštetih političnih krožkov, ki so šteli največ po pet ljudi. Ti krožki, iz katerih se je razvila organizacija OF, so se stalno sestajali. Vsak član OF je moral biti povezan v takem krožku. Vsak član OF je dobival na rednih sestankih konkretne naloge, ki jih je moral do pike natančno, vestno in povrhu tega silno konspirativno ter v stalni nevarnosti izvrševati. In izvrševalo se je, natančno se je izvrševalo, pa četudi so romali tisoči in tisoči v zapore, četudi so padala življenja. In prav spričo teh trdnosti organizacij in prav zaradi tega, ker je znala OF aktivizirati slehernega svojega člana, je lahko premagovala in premagala vse velikanske težave in zapreke, ki so se ji v teku štiriletne borbe postavljale neprestano nasproti. Prav isto velja danes za organizacijo SIAU, samo da se v današnjih okoliščinah aktivizacija članstva toliko laže izvede, treba je samo dobre volje, prave zavednosti in predanosti ter načrtnosti.

V čem naj SIAU aktivizira svoje članstvo?

Pri vsakodnevnih in vsestranskih konkretnih nalogah. Predvsem v enotnosti članstva SIAU, ki se naj kaže pri vseh političnih nalogah, pri vseh gospodarskih nalogah, pri dviganju produkcije v tovarnah, pri udarniškem delu, medsebojni pomoči, pri vseh obnovitvenih nalogah in zlasti pri izgradnji naše mlade narodne oblasti, konkretno sedaj pri volitvah, kjer je naloga članstva SIAU, da bo izvolilo v odbore ljudske oblasti res najboljše. Vsak član SIAU mora biti pri delu, ki ga ima, ki mu ga nalagajo naloge SIAU — udarnik.

Zato lahko zaključujemo, kaj je bistvo vpisovanja v SIAU, z istimi besedami, kot to zaključuje uvodni članek v »Ljudski pravici« z dne 28. septembra, ko govori o vpisovanju v OF, in sicer:

»Vpisovanje v OF ni samo neka gola formalnost, temveč živo vključevanje novih in novih ljudi v delo in aktivnost za novo življenje. Zato je brezuspešno in nesmiselno nabiranje prijavnic in vpisnin, če istočasno ne pritegujemo k delu, če jih ne napravimo aktivne, če jim ne odpremo pogleda v vsa vprašanja, ki danes živo zadevajo vse naše ljudstvo. Vsak posameznik, ki ga tako vključimo v Fronto, pomeni sto in stokrat več, kakor desetine in stotine novih »članov« na papirju. S pravilnim delom, s pravilnim vključevanjem pa bomo dosegli neprimerno več. Privedlo bomo v OF nove kadre, razširili bomo njeno množično podlago, izvedli bomo resnično mobilizacijo ljudskih množic tudi tam, kjer doslej ljudstvo zaradi posebnih prilik pod okupatorsko kontrolo ni dovolj zraslo s svojo OF. S tem bomo k delu za obnovo privedli novih delavnih moči, ki vedo, kaj hočejo, s tem bomo še bolj utrdili osnove demokratične ljudske republike — federativne Jugoslavije.«

Prav isto velja za vpisovanje v SIAU.

Trdna unija pomeni neporušno in nepremagljivo Primorsko,

pomeni stotine delovnih ur, obdelana in posejana polja, popravljene ceste, mostove in proge, pomeni danes potna čela in krvavo žuljeve roke, pa tudi pot k blagostanju, pot k sreči

V petek 28. septembra je bila v Ajdovščini seja okrožnega plenuma Slovansko-italijanske antifašistične unije za vzhodno primorsko okrožje. Okrog stočlanski plenum, v katerem so zastopani izolski delavec in koprska prodajalka, Brkinski kmet in postojnski uradnik, idrijski rudar in istrski duhovnik, tolminska mladinka in grgarski drvar, v katerem so zastopani Slovenci in Italijani, v katerem je zastopano res ljudstvo tega okrožja, se je sestal na svojo prvo sejo, da si na osnovi pogleda na celotno okrožje zada nalog, pokrene novih del, vzbudi novega poleta med najširšimi množicami.

Zborovalce je pozdravil tajnik PPNOO tov. Perovšek France in v obširnem izvajanju podal politično situacijo Primorske ter razpredel organizacijska vprašanja SIAU in nakazal celo vrsto konkretnih nalog, ki stoje danes pred člani SIAU, pred primorskim ljudstvom.

Njegova izvajanja so vzbudila živahno debato, tekom te so si prišli zborovalci na jasno, v čem je bistvo politične organizacije SIAU, kje so delovni prijemi te organizacije in kako dosežemo sprovedbo slednjih v življenje. Ob tej priliki so se pokazale tudi mnoge pomanjkljivosti in nepravilnosti, ki se še vrše v osamelih primerih pri delu in razčiščeni so bili vzroki slednjim, torej bili so zadani tudi vsi pogoji za odpravo napak pri delu.

Posebni poudarek pa je dal plenum podrobni organizaciji odborov v vseh krajih, delavnicah, podjetjih, tovarnah, rudnikih in šolah, vpisovanju v SIAU vseh tistih zavednih protifašističnih Primorcev, ki hočejo stati ob strani ljudstva v njegovih naporih pri obnovi, pri utrjevanju ljudske oblasti in vseh demokratičnih pridobitev, v njegovi neizprosni borbi proti ostankom fašizma.

SIAU je spontan odsev in odraz primorskega ljudstva, ker je to volja protifašističnih demokratičnih množic samih, ki se sedaj tudi množično zgrinjajo v njene vrste, kot delovni člani, ker hočejo, da zadobi njihova volja pravega pomena v delu.

Trdna unija pomeni neporušno in nepremagljivo Primorsko, pomeni nezadržen pohod ljudskih množic k obnovi domovine, trdna unija pomeni stotine delovnih čet, obdelana in posejana polja, pomeni popravljene ceste, mostove in proge, pomeni naša danes potna čela in krvavo žuljeve roke, pomeni pa tudi pot k blagostanju, pot k jutrišnji sreči. Trdna unija pa tudi pomeni živahne zbore volivcev, močne odbore ljudske oblasti, trdna unija nadalje pomeni sto in stotine dobrih stenskih časopisov, sto in stotine dobrih mitingov, sto in stotine čitalnic, prosvetnih, kulturnih, športnih društev, sindikatov, zadrug, trdna unija pomeni jamstvo zato, da ljudstvo ne bo nikdar več osleparjeno za svoje demokratične pridobitve.

Zato bomo utrdili do skrajnosti našo SIAU, je bil eden izmed sklepov, ki jih je seja z odobravanjem sprejela.

Stati z ljudstvom, biti v ljudstvu, čutiti vsak utrip srca delovnega ljudstva in zahtevati z ljudstvom, to so naloge SIAU, to pa je tudi sklep plenuma.

Unija mora danes v celoti na plan, mora dati duška zahtevam primorskega človeka in zato so bile tudi s seje okrožnega plenuma poslane brzojavke, ki izražajo zahtevo primorskega ljudstva, da se priključi Primorska s Trstom in Gorico ter Istra v Titovo Jugoslavijo.

Na tej seji je bilo izvoljeno tudi delovno tajništvo.

Od tedna do tedna

Brez nadaljnjega stoji v ospredju svetovnih dogodkov Londonska mirovna konferenca, ki je v preteklih dneh obravnavala probleme Avstrije, o repatriaciji sovjetskih državljanov in o nekaterih gospodarskih vprašanjih ter o uporabi plovnih rek.

Jasno je, da mora roditi prav mirovna konferenca najgloblja jamstva, da bodo utrjene vse res demokratične sile v svetu in da se vodi dosledna borba za uničenje vseh ostankov fašizma, preden bi se ti oživeli. Danes se namreč oblikuje bodoča Evropa po demokratičnih načelih, to pa ni po godu raznim reakcionarjem, ki skušajo vsiliti politiko imperialističnih kombinacij, ustvarjanja raznih blokov in razbijanjanja demokratičnih sil.

In v tem tiči tudi vzrok kampanje mednarodne reakcije, tvorca »boljših rešitev« proti demokratični Jugoslaviji. Na vsak način se ogrevajo reakcionarji za reševanje vprašanja Trsta popolnoma v nasprotju z načeli protihitlerjevske zveze. Zato je smatral za potrebno tudi vodja jugoslovanske delegacije v Londonu Edvard Kardelj, naglasiti, da Jugoslavija ne bo podpisala prav nobenega sporazuma, ki bi omejeval njene resnične in narodne pravice ter njene življenjske interese. Jugoslavija je s tem poudarila jasno in neomajno stališče in ne more podleči nikakršni spremembi mednarodnega položaja.

Ves blok svetovnih reakcionarjev pa ne more prodreti; jasen dokaz za to je nadaljevanje konference v Londonu, za razbitje katere so delali ti svetovni reakcionarji. Svet je v dobi dolge in težke vojne spoznal, da vodi samo strnjeno sodelovanje demokratičnih sil v svetu k uspešnemu reševanju vseh svetovnih političnih in gospodarskih vprašanj, in da mora Londonska konferenca trdno sloneti na 'oseženih uspehih Krimske, Jaltske, Potsdamske in ostalih zavezniških konferenc.

V tem času pa se je pričelo tudi zasedanje predstavnikov delavskega razreda vsega sveta. Konferenci prisostvuje okrog 300 delegatov, ki zastopajo okrog 60 milijonov organiziranih delavcev 65 narodov sveta. To zasedanje, ki ima za glavno nalogo ustvariti močno mednarodno organizacijo delavskega razreda vsega sveta, se vrši po sklepih februarske konference delavskih sindikatov v Londonu. Ta konferenca naj prepreči, da bi se vodila gospodarska vojna, ki bi izzvala novo svetovno krvoprelitje, ker delavsto teži za tem, da doseže svobodo in ne samo ravnotežje sil, dobro pa ve delavstvo, kaj pomeni sproščeni gospodarski liberalizem. Ono ve, da pomeni to gospodarsko nezadovoljnost, revščino za široke ljudske množice in brezposelnost.

Delegati na tem kongresu so jasno pokazali, da delavski razred noče več svojih organizacij samo za to, da bi vodile zgolj gospodarski boj, marveč predvsem za to, da bodo prav te organizacije vodnik svojemu narodu v njegovem političnem boju. Zato pa je jasno, da bo delavski razred, ki je bil temeljni nosilec vsega dela in boja v proizvodnji in na bojiščih, ki je s svojim delom in borbo doprinesel za zlom fašizma, močan oblikovalec miru in pomemben činitelj v bodočnosti.

Ob teh velikih dogodkih pa je treba poudariti tudi dva važna momenta, in to je: Porast gibanja za osvoboditev Indije, Egipta, Jave, Sumatre, Tripolitanije in Eritreje. To se pravi, da prihajajo na dan težnje kolonialnih ljudstev. In pa ogromne delavske stavke v Ameriki.

Prvi pojav ni nič manjši od drugega. V Indiji, ki ima 300 milijonov prebivalcev, jih ima volivno pravico komaj 1,600.000, kar je štirikrat manj kot v Jugoslaviji. Vse stranke so sprejele spomenico in jo naslovile na angleško vlado: »Ven iz Indije!« Indija prihaja tudi do spoznanja, da je izdala laboristična stranka vse zadane obljube Indiji. Indijci so prepričani, da morajo voditi bitko za samostojnost Indije do zmagovitega konca.

Egipt zahteva, da odidejo iz dežele angleške čete in da se mora angleška kolonija Sudan združiti z materino deželo Egiptom. V ostalih kolonijah pa so se dvignila vsa ljudska gibanja, ki hočejo preprečiti ponovno brezdušno izkoriščanje dežele od strani prekupčevalcev z gumijem.

V Ameriki stavka že nad en milijon ljudi, kar predstavlja največji spopad med kapitalom in delovnimi množicami. To pa je preskočilo tudi v Anglijo in že vstajajo stavke v Londonu, kjer stavkajo pristaniški delavci.

V Italiji pa ljudstvo demonstrira proti vladi in množice so v Napoliju celo napadle ministrskega predsednika Parrija, ki se je komaj rešil na letališče.

Vse to nam priča, da bi bilo pametno, če svetovna reakcija išče probleme za reševanje tam, kjer se pojavljajo, ne pa skušati take probleme ustvarjati ob pravičnih demokratičnih zahtevah.

Jugoslavija je v duhu volivne kampanje. Le majhen odstotek protiljudskih elementov nima volivne pravice. Ljudska fronta stopa pred narode Jugoslavije tudi v miru, da jih uspešno popelje tudi na polje obnove. Poudarek temu je bil tudi sindikalni kongres v Ljubljani, ki pomeni mogočno manifestacijo dela.

Notranje razmere v Jugoslaviji se urejajo z naglim tempom, to pričajo doseženi uspehi na polju obnove itd. Ljudska fronta te dni sprejema v svoj krog vse poštene Jugoslovane, ki so pripravljeni delati in žrtvovati za dobrobit ljudstva Jugoslavije, te dni se vrše množični vpisi v vseljudsko politično organizacijo.

Tudi v Bolgariji se utrjuje ljudska demokracija, ki naj zajamči bolgarskemu ljudstvu pravi napredek in razvoj v bodočnosti.

Primorska pred vestjo sveta

Vprašanje Primorske pred vestjo sveta... Da, danes stoji Primorska pred vestjo sveta... Pohlepnemu in brezvestnemu italijanskemu imperialističnemu fašizmu in nemškemu nacizmu, ki sta si na tako krut način lastila sama pravico do te zemlje in skušala to svojo »pravico« siliti Primorcem, se je prav to ljudstvo dvignilo in uprlo ter se borilo zato, da je osvobodilo svojo zemljo, to se pravi, iztrgalo svoje vasi in svoja mesta grabežljivim nacifašistom iz rok. Prav zaradi tega pa tudi primorsko ljudstvo ne more in noče danes mirno čakati, kdaj se mu vrne vse to, kar si je po štirih letih krvavih borb in neverjetnega trpljenja samo priborilo in kar je njegova last, ampak dviga svoj klic v tisočih in tisočih resolucijah, iz katerih diha: Pri nas poštenjakih moška beseda velja. In še nekaj: Na svoji zemlji hoče biti primorsko ljudstvo samo svoj gospodar in hoče samo o njej odločati.

Da, to danes kliče Primorska v svet! In zakaj? Zato, ker je danes del Primorske s Trstom, kljub vsemu trpljenju, kljub vsem naporom, ki jih je to ljudstvo v veliki skupni zavezniški borbi za uničenje fašizma doprineslo, še zatočišče cele kopice protiljudskih elementov. Prav Trst, ki je žarišče odpora in v borbi prekaljenega bratstva narodov Julijske Krajine, mora trpeti v svoji sredi protiljudske hujskače, profašiste in fašiste. Prav v Trstu se je zbrala krvava druščina, ki je pobegnila pred lastnimi narodi, ker se boji njihove sodbe in danes zakrinkana v razna lažidemokratska gesla blati napore demokratičnega ljudstva in žali patriotična čustva ljudstva Julijske Krajine zato, ker je danes Trst, kljub levji protifašistični borbi tržaških delavskih množic, še vedno igračka v rokah brezvestnih kapitalistov, ki se igrajo z usodo stotisočev ljudi, ne meneč se zato, da grozi tem beda in pogin, da sploh ne govorimo o obnovi porušenih predelov.

V čem je vsebina tega krika primorskega ljudstva? Kdor ne čuje v njem mogočnega odmeva osvobodilne borbe, ta potem tudi ne bo razumel, da je to klic zmagovitih demokratičnih množic, ki hočejo ne samo papirnatega, ampak dejanskega potrdila za svojo zmago, ki hočejo zagotovilo, da niso protifašistični Slovenci, Hrvatje in Italijani na Primorskem zastonj krvaveli, ko hičejo jamstvo, da niso zastonj gorela njihova naselja, ki zahtevajo dokazov, da se spoštuje dana beseda, ki hočejo, da postanejo tla, katera so s svojo krvjo pojili, res ljudska, da bo ljudstvo samo o njih odločalo, da se celotna Primorska s Trstom in Gorico vključi v Titovo Jugoslavijo, ker tako ljudstvo hoče. To se pravi, da se postavijo meje domovine demokratičnih narodov Jugoslavije tam, kjer jih je ljudstvo samo s svojo krvjo zapisalo. Meje morajo biti tam, da bodo vsi Slovenci in Hrvati v Jugoslaviji. Da, domovine demokratičnih narodov! Saj se niso primorski Slovenci in Hrvati niti Italijani borili samo za vojaški zlom fašizma, ampak tudi zato, da iz svoje srede izbljuvajo sploh tendenco fašizma, to se pravi, da si v celoti zajamčijo vse demokratične pridobitve, to se torej pravi, da so se oni že v vsem početku dvignili k upore z jasnim namenom, da se vključijo v pravo domovino demokratičnega ljudstva, to je Jugoslavijo, ker so to domovino skupno skovali na bojiščih narodnega odpora tako Slovenci kakor Italijani na Primorskem in vsi narodi Jugoslavije na Balkanu sploh.

Oni se namreč niso borili za vzpostavitev starih, sebičnih avtoritativnih držav, temveč za novo državo, v kateri bo za vedno tudi zagotovljeno dostojanstvo človeka ter enakopravnost vseh narodov. S svojo borbo so skovali torej novo državo, v ognju borbe se je prekalilo vse, in kar ni tega ognja preneslo, je počilo, se je zdrobilo. Demokratično ljudstvo pozna te črepinje in ne naseda več njihovemu škrtanju.

Kdor je torej ta klic razumel, temu postane tudi jasno, da bodo primorska tla s Trstom vred, čim bo o njih v celoti odločala ljudska volja, izražena v ljudski oblasti, zaščitena od ljudskih zakonov in organov ljudske oblasti, veličastna vez narodov, manifestacija bratstva in enotnosti slednjih, torej grobišče za bodoče spore in krvoprelitja narodov.

Slovenske, italijanske in hrvatske množice, ki so se pač vse borile v enotnem zavezniškem bloku tega niso pozabile, še manj pa so pozabile, zakaj so se borile, krvavele in žrtvovale, za samoodločbo narodov, za svoje človečanske in nacionalne pravice.

Za priključitev Primorske k Italiji, za »samostojnost Primorske«, kar oboje pomeni dokončno izročiti Primorsko fašističnemu iztrebljenju in izdajo primorskega ljudstva, se danes lahko ogrevajo pač samo škodljivci ljudstva, fašistični oprode, profašisti ali pa kar črnosrajčniki sami. To našo podmeno jasno potrjuje en sam pogled na Trst, kjer se zato napihujejo razni fašisti, domobranci, četniki, ustaši ter izgubljena garda kralja Petra, ki imajo tako krvave roke, da se kljub amnestiji ne upajo domov, ker se boje pravične sodbe ljudstva, pa skušajo vsaj nekje dobiti koščck zemlje, da bi lahko pripravljali na tistih tleh nove spore, nove intrige, nove zveze proti »nevarnostim z vzhoda«, nova žarišča vojn, nova krvoprelitja, nove požige in umore, nova koncentracijska taborišča in nove pokolje delovnih množic in novo pobijanje slovenskega ljudstva.

In prav na naših svetih tleh, prepojenih s toliko krvjo naših najboljših borcev, ki so junaško umirali, ker so vedeli, da iz njihove krvi raste nova domovina — pravice in bratstva, ki s svojimi mejami ne bo nikdar več delila ljudi in razdvajala narodov, skuša krvava druščina teh kolaboracionistov, krvnikov in fašistov skovati novo odskočno desko za njihove imperialistične težnje.

V tem grmu torej tiči vprašanje Primorske in Trsta!

Zato pa je tako pravična in zdrava zahteva našega ljudstva po združitvi celotne Primorske z Jugoslavijo; saj ne nosi nič novega, saj je s tem krikom počila prva uporniška puška na Primorskem, saj je s temi besedami na ustnih padalo tisoče naših sinov in hčera, saj so tisoči zato morali v zapore in koncentracijska taborišča, saj je to v bistvu samo tista silna parola, ki nas je in nas bo vodila: Smrt fašizmu — svobodo narodu!

In ljudstvo, ki ima za seboj tako preteklost, se tudi zaveda vseh svojih pravic. Ono ve, da mora biti nova država njegova, da bo tako samo od bo tako postalo skeskfevuneniatrdgo njega odvisna bodočnost slednje, ker bo tako postalo ljudstvo njena mogočna gibalna sila. Primorsko ljudstvo danes že pozna vrednost demokratičnih pridobitev, ki si jih je v borbi skovalo in dobro ve, da je to skovano v trdi borbi in zato ne bo nikdar dopustilo, da bi bilo toliko krvi prelite zaman, ampak si hoče zagotoviti vse svoje pridobljene pravice tem nepopustljivejše, ker mu jih že enkraj »modre črte« okrnjujejo z raznimi odredbami, kakor je odredba številka 11, na primer, in bivšimi fašističnimi zakoni, ki znova mečejo slovenščino iz šol. Slovenci pa se zato v največji meri zavedamo, da nam tudi naše narodnostne pravice lahko zagotovi samo demokratična federativna Jugoslavija.

Zato so torej poslali Primorci na tisoče resolucij, zato demonstrirajo, zato podpisujejo, ker hočejo v Titovo Jugoslavijo. V Titovo Jugoslavijo pa hočejo predvsem zato, ker vedo, da bodo tam imeli svojo ljudsko oblast, svoje ljudske zakone, svoje ljudske izvršne organe, svojo nacionalne pravice, da jim je tam v celoti zagotovljena ljudska demokracija, ki pa je edina spet jamstvo, da bodo v najkrajšem času dosegli res srečen jutrišnji dan.

To je mladina naše domovine

Beograjska skupina »Zvuk« je obiskala naše vasi na Primorskem. Po koncertu v Gorici smo se odpravili z beograjsko mladino v vasi ob Soči. Še preden smo odšli, so nas čakala dekleta iz Brd s polnimi jerbasi grozdja in nas prosila, naj obiščemo Brda.

Sonce je pripekalo, ko smo se vozili proti Kanalu. Od časa do časa smo zapeli, dokler nismo dospeli v Kanal. Sprejela nas je mladina in nas odvedla v Mladinski dom. Tu nas je pogostila, zatem so primorske matere povabile v svoje domove goste na prenočišče. Zvečer so bili na koncertu ljudje iz vseh okoliških vasi. Obsuli so mladino s cvetjem in ves čas spremljali z vzkliki in ploskanjem. V imenu vseh prisotnih je pozdravila južne brate pionirka, podarila jim je sliko z besedami: »Ob tem mostu so prelivali kri naši borci, po njem je odhajalo sto in sto naših rojakov v internacijo.« Pred odhodom iz Kanala je zapel kanalski mladinski zbor »Pesem o svobodi«. Malo časa smo se vozili iz Kanala, ko nas prehiti sredi ceste gruča ljudi. Mala vas ob Soči, Ajba, nas je čakala proseč, da izstopimo. Mlado dekle je podarilo šopek cvetja in z rdečim trakom v sveženj povezano grozdje, ostali pa so delili med nas sadje. V zahvalo jim je zaigral mali Daco na harmoniko pesem »Na planincah«. Kmalu je zdrčal avto proti Kobaridu. Nismo se dolgo vozili. Ustaviti smo se morali pri Ročinju, kjer nas je čakala mladina z zastavami in cvetjem ob cesti. Navdušeno so nas pozdravljali in nas obdarili s sadjem. Povsod so naše brate spremljali z istim navdušenjem, z isto srečo, da so prišli med nje južni bratje. Beograjčani pa so jim v zahvalo zapeli ali zaigrali na harmoniko.

Dohitela nas je policija in hotela preprečiti nadalnje sprejemanje. Vendar Dobrlančani niso hoteli odnehati. Morali smo izstopiti, da so nam podelili svoje skromne darove. Pri odhodu so s solzami v očeh prosili: »Ne pozabite na nas!« Nikogar ni bilo med nami, ki ne bi bil ginjen.

V Kobaridu je mladina pripravila krasen sprejem pri slavoloku. Na koncert pa je prišlo vse, kmetje so prekinili delo na poljih, samo da vidijo zopet nekoga iz domovine.

Ob vznožju Kanina, Rombona, Polovnika smo prispeli v Bovec. Sliko izvira Soče je podarilo dekle beograjski mladini z besedami: »Povejte maršalu Titu, da smo njegovi od izvira do izliva Soče. In hočemo živeti v naši domovini, Titovi Jugoslaviji!« Z burnim ploskanjem in vzkliki je potrdila njene besede množica Bovčanov in okoliških vasi.

Ljudje iz Žage, Serpenice, Plužne in Trnovega so prekinili delo in nas sprejemali. V vasi Trnovo je stopil pred nas starejši vaščan in nas pozdravil: Pozdravlja vas naša vas, dragi bratje! — Pripovedoval nam je o življenju siromašne vasi in s tresočo roko kazal na grebene hribov, kjer so se vodile težke borbe. »Zapojmo«, je pozval ostale vaščane. Ne samo mladina, tudi na zgubanih obrazih je zaigral nasmeh in odmevala je glasna pesem »Hej Slovani!« »Na svidenje v svobodi!« so klicali za nami, ko smo odhajali proti Tolminu.

Onkraj mostu nas je ustavila straža. Tu so že naši — je zaigralo v naših srcih od veselja. Mladinci iz vojske so nas dočakali s harmoniko, prihitela je še ostala mladina iz vasi in pionirji z zastavami. Na trgu v Tolminu je skupina »Zvuk« izvajala koncert. Tolminska mladina je bratom iz Srbije poklonila v spomin sliko Tolmina.

Kakor povsod drugod so tudi v Brdih, Sv. Luciji in Števerjanu sprejemali beograjsko mladino z enakimi občutki in navdušenjem. V Števerjanu so nas povabili na novo briško vino in nas pogostili z vsem, kar premore primorska vas. Starček se je preril skozi gnečo do nas, solze so mu polzele po licih, ko je pozdravljal mlade Beograjčane, govoreč: »To je mladina naše domovine!« V zahvalo za prisrčno gostoljubnost so srbski bratje priredili koncert in za tem krenili proti Ajdovščini. Volga.

Tudi to gre na račun fašistov

Fašisti so s svojim terorjem in pobijanjem ter zapiranjem primorskega ljudstva prisilili ogromno ljudi, da so svojo rodno grudo zapustili in pobegnili s trdnim prepričanjem v srcu, da se bodo ob strani demokratičnih, protifašističnih sil v svetu dvignili k uporu in strli fašizem, ter si tako omogočili povratek — domov.

Prišel je dan, ko se je Primorska dvignila, ko je vsa zaplamtela v ognju upora, dvignili so se ljudje, ki so dolgih 25 let ječali po taboriščih, pili ricinovo olje, garali v »bataljonih specialnih«, dvignili pa so se tudi tisti, ki so vsa ta leta živeli v izgnanstvu. To je jasno vsem poštenim, dobro namernim ljudem, ki tudi vedo, da teh naših beguncev ni bilo malo, da je presegalo daleč število 70.000.

Samo, kdor bi rad pral fašistom krvave roke, samo tak se danes zamišljeno vprašuje in ugotavlja, da je število 70.000 beguncev daleč previsoko, da sta kar dve ničli preveč. Seveda pa pošteno delavno ljudstvo dobro ve, da pomeni danes zakrivanje fašističnih zločinov pred Primorci in demokratičnimi ljudmi v svetu prav tako jalov poskus, kot zakrivati se v največji burji pozimi v raztrgane cape. Kot burja razgali ljudstvo vsak tak poskus in tega se zavedajo tudi taki profašistični lažidemokrati, zato pa se v svojih izjavah ne upajo jasno na dan s svojimi.

Takemu zaskrbljencu, ki se boji, da ne bi fašistom naprtili kake »malenkosti« preveč, je pred dnevi napisal za osvežitev spomina dr. Tončič v Primorskem dnevniku sledeče:

»Obžalujem, da mi je vprašalec neznan. Stavil bi pa, da je ali premlad, da bi mogel vedeti gotove stvari, ali pa prestar, da bi si jih v svoji okorelosti pravilno spominjal. Na vsak način pa mislim, da ni Tržačan, ker pravi Tržačan bi se ne drznil, izkoriščajoč dobro namernost predstavnika zaveznikov, na tak način govoriti o tragediji slovenskega in hrvaškega ljudstva v Julijski Krajini, s katero je fašizem za večno osramotil italijanski narod.

Torej samo 700 (čitaj pičlih sedem sto) bi bilo onih nesrečnežev, ki so morali zapustiti svojo rodno grudo pred fašističnim terorjem! Tudi če bi jih bilo samo 700, neznani gospod vprašalec, bi sramota za tukajšnje gospodarje ne bila majhna, ker bi bil med temi preganjanci — cvet našega naroda. Samo med učitelji jih je bilo čez tisoč, ki so morali z družinami vred zapustiti svoje šole in šolske otroke v Julijski Krajini! Toda z učitelji so morali odtod tudi uradniki, inženirji, advokati, trgovci, delavci in kmetje. Samo pri Zvezi jugoslovanskih emigrantskih udruženj je bilo organiziranih beguncev iz Julijske Krajine — 53.000 (s tremi ničlami, neznani gospod!), pri Sedejevi družini 6000, kar znaša 59.000. Če prištejemo še neorganizirane in število teh presega gotovo 20.000, smo že presegli — v sami Jugoslaviji! — število 70 tisoč (s tremi ničlami, neznani gospod)! K temu pridejo izseljenci v druge države, Francijo, Severno in južno Ameriko in drugod. Če upoštevamo, da je samo v Argentiniji okoli 20 tisoč organiziranih Primorskih beguncev, se približujemo številu 100 tisoč (s petimi ničlami, neznani gospod!). Če bi se neznani vpraševalec potrudil že samo v anagrafske urade tržaškega mesta, bi že tam ugotovil število, ki bi mu zaprlo sapo... altro che 700.!

Darovi

Za ustanovitev dečjega doma v Vipavi, ki je namenjen nepreskrbljenim Primorskim otrokom in otrokom staršev, ki so izgubili v narodno osvobodilni borbi svoja življenja, da se jim tako vsaj delno oddolžimo za vse, kar so za nas darovali in prestali, so poklonili:

Komanda Baze Idrija 2902 lir; Komanda Baze II. Bistrica 838 lir in 35 dinarjev; Komanda mesta Koper 3647 lir in 50 din; Vojaško sodišče VVP. 120 lir; Statistični oddelek VVP. 855 lir, 34 din in 53 RM; Materialno tehnični odsek 450 lir, 10 din; Personalni odsek VVP. 1200 lir; Ekonomski odsek VVP. 343 lir in 100 din; Uprava skladišča Ek. ods. 377 lir in 17 din; 319. bat. vojnih ujetnikov 174 lir in 10 din.

Poleg tega so se vsi borci, podoficirji in oficirji VVP. odrekli enemu obroku kruha vsakih 10 dni.

Manifestacija dela - splošna stavka

Pred dobrim tednom smo preživeli dve pomembni stvari: silno manifestacijo dela v Ljubljani in splošno stavko v Trstu.

Ta dva, tako različna si pojava, ki sta vzniknila oba iz spontanega hotenja delovnega ljudstva, nam povesta mnogo, silno mnogo.

O čem govori manifestacija dela v Ljubljani?

Govori, da je v svobodni Sloveniji postal delovni človek duša obnove, duša dela, duša napredka, da je torej kundak in bajonet nadomestila zavest. In kje se je ta vzela? Ali ni porojena iz občutka delovnega človeka, da danes sam dela zase, za svojo ljudsko domovino, ali ni porojena iz ljubezni do dela, ki danes preveva slednjega borca na polju obnove, slednjega patriota pri delu, ker ve da soustvarja in ne samo hlapčuje, ali ni porojena v spoznanju, da delovno ljudstvo ne pozna oddiha, dokler ne bo doseglo blagostanja, jutrišnjega srečnega dne in da se to spoznanje ni ustrašilo trpljenja niti krvi in se zato ne ustavi ob znoju in žuljih.

To je povedala svetu manifestacija dela; kdor si zakriva oči z rokami, ko cele noči gara naš delovni človek, da rastejo izpod ruševin mostovi, železnice, poslopja, stroji ter samo kriči, kažoč na še porušene vasi in mesta, takrat ko pa cele dolge kolone delovnih čet mož, žena in otrok s krampi in lopatami vrše svojo dolžnost napram domovini, napram žrtvam vojne, pa ga ni med njimi, ga ni na spregled, je moral v Ljubljani spoznati, da se je le res nekaj spremenilo, da se je spremenilo v tem, da danes poštenjak ljubi delo.

O čem pa govori stavka v Trstu?

Na sindikalni konferenci v Trstu, ki je bila med stavko, je delavstvo kriknilo v svet: Hočemo, naj ves svet izve, da pretita Trstu beda in glad.

Trstu, ki se je boril, delal, da si ustvari vse pogoje za dosego srečnega jutrišnjega dne. preti beda in glad.

Rokam, ki so še včeraj držale uporniško puško, odrekajo danes delo, odrekajo danes možnost, da bi popravile to, kar so fašisti in nacisti porušili. Stotisoči rok naj počivajo, obrati in stroji naj stoje, ruševine naj kriče, tisoči in tisoči družin naj zaman iščejo doma, zaman prosijo očeta kruha!

Ti, ki hočeš delati, na cesto! Ni dela!

Ni dela, in vse je razbito, porušeno, požgano?

In tržaški delavec ni klonil, on ne kloni, ker ve, da bi to pomenilo izdajo lastne krvi, izdajo žrtev, ki so padle tudi za pravico do dela. Stavka; njegova pest se je skrčila, ko je morala jugoslovanska armada iz Trsta, ko so odhajali borci, s katerimi se je skupno boril, ki so mu omogočili delo, ki so mu izročili oblast v roke, ki so mu zajamčili vse demokratske pridobitve, katere si je sam priboril, njegova pest se je skrčila, ko je nato zagledal spet fašiste na tržaških ulicah, v uradih, njegova pest se je še močneje skrčila, ko so nam vzeli oblast iz rok, ko so mu vzeli delo.

Trst stavka; tisoči, ne, stotisoči delovnega ljudstva stavkajo, ker so jim vzeli pravice, s krvjo priborjene, ker jim jemljejo še pravico do dela, ker še v zaprtih birojih sklepajo »kaj nese«, kaj je »rentabilno«, ne meneč se za usodo delovnega ljudstva, ne meneč se za potrebe porušene domovine.

Za Trstom so meje, ki so jih začrtali Titovi borci, kot edino pravične jugoslovanske meje, s svojo krvjo, meje katere so zapisali tako Primorski Slovenci, kakor Italijani. Prav tako je gorela in krvavela Primorska kot vsa Jugoslavija, prav tako je razbita in požgana, ker se je ob strani zaveznikov dvignila proti fašistom.

In vendar so razlike: v Ljubljani manifestacija dela, v Trstu pa stavka. In te razlike morajo pasti, tudi Trst hoče biti dom manifestacije dela. Zato je tržaška stavka mnogo več, kakor samo običajna stavka. Tržaška stavka je krik po pravici; delovno ljudstvo zahteva svojo ljudsko oblast, zahteva ljudska sodišča, zahteva, da se v celoti upošteva njegova odločitev, zahteva, da se celotna Primorska s Trstom vključi v Titovo Jugoslavijo, zahteva, da se omogoči ljudstvu dosega vseh demokratičnih pravic, za katere je dalo kri, ker si bo potem delo tudi ljudstvo samo odmerilo, ker bo ljudstvo potem dela imelo preko glave, ker ne bo »višjih interesov«, ampak samo in samo interesi ljudstva, kakor je to dokazala že popolnoma svobodna Slovenija.

Kaj smo videli in si mislili

Že meseca avgusta, ko smo čitali v časopisih iz Slovenije, da se pripravlja I. kongres ESZDNS za 23. do 25. september, nas je vse navdajala želja, udeležiti se tega kongresa. Vedeli smo sicer vsi Primorci, delavci in nameščenci, da bo ta I. kongres gotovo nekaj posebnega, ker se bo vršil v popolni svobodi. Da pa bomo na kongresu videli, kar smo v resnici videli na lastne oči, bi nam tega ne mogel nihče z besedo dopovedati.

Že sam pogled na množice ljudi, na delavske godbe, na zastave, transparente in na okrasitev mesta, nam je dal razumeti, da bo ta kongres nekaj, kar Ljubljana še ni videla. Ko smo zapazili prvih par vozil, na katerih so vozili delavci stroje, ki jim strežejo v tovarnah in na vozilih na ulicah kazali, kako opravljajo svoje delo sedaj, ko delajo za boljšo in srečnejšo bodočnost ne le sebe, temveč vsega slovenskega naroda, smo se njihovemu delu naravnost čudili.

Ko smo šli v sprevodu iz Tabora po ljubljanskih ulicah na Kongresni trg, smo občudovali, od kje vse te množice ljudstva, ki so obdajale ulice in trge z obeh strani. Ko pa smo se ustavili na Kongresnem trgu in gledali sam sprevod s stotinami motornih in vprežnih vozil s stroji in delavci vsake vrste, ki so z radostnim obrazom prav taki, kakor pri delu, manifestirali na tem velikem prazniku dela, nam je bilo jasno, da to zmore le delavec, ki je popolnoma svoboden. Vpraševali smo se, kje so bile te množice delavnega ljudstva, da že poprej niso prišle na ljubljanske ulice. Odgovor nam je bil jasen. Preganjani so bili po ječah in internacijah, ravno tako kakor mi tukaj na Primorskem. Težko nam je bilo, da se nismo mogli tako udeležiti kongresa, kakor bi se ga radi. Zadali pa smo si nalogo, da bomo duh I. kongresa prenesli v vse naše sindikalne organizacije, da bomo odvrgli vse, kar je bilo do sedaj še napačnega in starega, da bomo s svojim udarniškim delom sledili tovarišem v Sloveniji, s katerimi se hočemo in moramo popolnoma združiti, da bomo na prihodnjem udarniškem kongresu v letu 1946. s polno udeležbo tudi mi sodelovali.

Ko smo videli navdušenje ob pozdravih nas Primorcev in Koroščev, smo bili trdno prepričani, da ta armada svobodnih delavcev in nameščencev ne bo več dopustila, da bi bili še kdaj zasužnjeni pod tujim jarmom oni, kakor tudi ne kateri koli del Slovenskega Primorja s Trstom. Naravnost navdušil nas je govor predsednika vlade tov. Borisa Kidriča, ko je podal obračun političnega in gospodarskega dela od osvoboditve pa do sedaj pred zastopniki delavstva. V takih pogojih, s tako podporo oblasti,, se lahko razvijajo strokovne organizacije, s katerimi se vzgaja delavstvo in si gradi svojo boljšo bodočnost. Spomnili smo se pri tem Kidričevem govoru velike razlike med bivšo in sedanjo oblastjo, spomnili smo se tudi zone A pri nas na Primorskem. — Zato smo zapisali obsodbo vsem reakcionarnim poizkusom razbijanja ljudske oblasti in delavske enotnosti. Zato bomo vse delo in vtise I. kongresa v Ljubljani prenesli na slehernega našega primorskega delavca in nameščenca.

Hočemo, naj ves svet zve, da pretita Trstu beda in glad

23. septembra je bila v Trstu v kinodvorani »Alabarda« konferenca pokrajinskih, mestnih, kategorijskih in tovarniških sindikalnih odborov ter pododborov Enotnih sindikatov. Konferenco je pozdravil tovariš Juraga. Zbranim zastopnikom sindikatov iz Trsta, Gorice, Gradiške, Krmina, Tržiča, Pulja in Milj ter s Krasa je poudaril važnost dejstva, da se skupaj s tovarniškimi delavci nahajajo tudi zastopniki kmečkih sindikalnih organizacij, kar pomeni, da so se končno združile v granitni blok vse proletarske sile kmetov in tovarniških delavcev. »Prepričan sem,« je rekel tov. Juraga, »da tolmačim mišljenje vseh prisotnih, ko pošiljam v imenu vseh zastopnikov sindikatov naše želje in pozdrav delavskim zastopnikom, ki se bodo jutri sestali na sindikalnem kongresu vsega sveta. Tem zastopnikom, ki predstavljajo delavce sveta, pošiljamo naša voščila in bratske pozdrave, kajti prav v tem trenutku bo v Parizu ponovno potrjena enotnost kmečkih in delavskih proletarcev.«

Toplo pozdravljen je nato v slovenskem jeziku spregovoril tov. Ivan Bukovec, ki je poudaril, da današnji sestanek pomeni odločno borbo delavskih in kmečkih množic za svoje pravice in za obnovo.

Tovariš Ernesto Radich je poročal nato o položaju, ki je nastal zaradi popolnega zastoja v proizvodnji, tako da grozi Trstu in Primorju največja brezposelnost. Odgovorni organi niso našli druge rešitve, kot da vržejo na ulico tisoče in tisoče delavcev in jih obsodijo pred prihajajočo zimo na negotovo bodočnost. — zavezniška vojaška uprava, ki je odredila brezposelnim delavcem podporo v znesku 80 lir dnevno, je ravno na ta način dala posameznim podjetjem možnost, da odslove vse delavce, ki bi jih smatrala za nepotrebne. Največje podjetje, ladjedelnica SCRDA, je sklenilo odpustiti več tisoč ljudi. Prvi kontingent šteje 3400 delavcev. Sindikat je takoj interveniral ter se začel pogajati z industrijci. Sindikalne organizacije so se obrnile tudi na zavezniško vojaško upravo, ki je delavce opozorila, da je nameravala spočetka zapreti vse tovarne, poškodovane v vojni, kakor je to odredilo vrhovno poveljstvo zavezniških sil, pozneje pa so bili ti načrti omiljeni in opuščeni. Zavezniška vojaška uprava je pripravila načrt za javna dela za 48 mimilijonov lir, od katerih bi 36 milijonov odpadlo na plače in mezde. Delavce je vojaška uprava pozvala k sodelovanju ter prilagoditvi razmeram, kakršne so nastale v Julijski krajini po koncu vojne. Delavci da ne smejo pozabiti, da pripadajo premaganemu narodu in da se morajo zato podvreči vsem posledicam. Naši zastopniki so jasno pokazali položaj in poudarili, je dejal tov. Radich, da je delovno ljudstvo Trsta in Julijske krajine žrtvovalo veliko število žrtev delovne mladine iz te pokrajine, ki znašajo okoli 10.000 mrtvih za časa partizanske borbe proti fašizmu, nacizmu, za iste cilje, za katere so se borili tudi združeni narodi. Delovno ljudstvo Trsta in Julijske krajine ni nikoli odobravalo narodne in mednarodne zločine fašizma in nacizma. Delovno ljudstvo Trsta in Julijske krajine se je vedno borilo, aktivno in pasivno proti politiki nacifašizma. Končno je to ljudstvo zagrabilo za orožje in se postavilo ob strani Zedinjenih narodov proti silam zla. To ljudstvo se ne more smatrati krivega in se ne more kaznovati za zločine, ki sta jih povzročila nacizem in fašizem. Imejte tudi v vidu, tovariši delavci, da nam je bilo rečeno, da mora biti industrija demobilizirana in da se mora ukiniti aeronavtično oddeljenje. Italija, menijo, ne bo imela možnosti graditi letala, ladje bo pa mogla graditi le v omejenem številu. Rekli so nam: »Vi morate preurediti vašo industrijo in jo prilagoditi proizvodnji nožičkov za odpiranje konzerv, odpiračev za steklenice in kljuk za okna. Pri tem zavezniška vojaška uprava skrbi za usodo delavcev! Zavezniška vojaška uprava je ustvarila neke fonde, pripravila načrt za obnovo in za ponovno aktivizacijo proizvodnje. Dela, ki so naročena v ladjedelnicah in industrijskih podjetjih v Trstu in pokrajini, bi se lahko uresničila in razvila. Mi zahtevamo, da se proučijo vse možnosti dela in obnavljanja proizvodnje v naših podjetjih in da se mora pristopiti k temu uresničenju z resnično voljo ter ga omogočiti. Mi zahtevamo, da se ustvari v vsakem podjetju upravni svet, izbran od delavcev, ki naj bi ustanovil vse možnosti dela v industriji, podjetjih, kakor tudi način, kako naj se izvedejo, da bi bili vendar delavci preskrbljeni s kruhom in življenjem. — Zavezniški vojaški upravi smo predložili spomenico. V tej spomenici zahtevamo preklic odpustov delavstva, ustanovitev upravnega sveta in pokrajinskega gospodarskega sveta, ki naj bi proučevala in podpirala vse možnosti, ki bi lahko vplivale na obnovo industrije v naši pokrajini.

Zavezniška vojaška uprava je s predsodkom odbila našo zahtevo. Odpusti se smatrajo upravičeni in neizbežni ter o tem zavezniška vojaška uprava absolutno noče več razpravljati. — Druga točka predstavlja pridobitev delavskega razreda, za kar se borijo tudi vsi delavci vseh držav zato, da bi se uresničile njihove zahteve o ustanovitvi upravnega sveta. O tej točki sploh niso hoteli razpravljati. V pogledu tretje točke je bila pripravljena imenovati Pokrajinski gospodarski svet, da bi sindikalne organizacije s svojim strokovnim znanjem in agilnostjo pomagale angloameriški vojaški upravi in da bi jo izvlekli iz težke situacije, v kateri se nahaja, kajti zavezniška vojaška uprava se doslej ni zanimala za usodo našega gospodarskega in socialnega življenja. Edino intervencija delavskih organizacij je prisilila zavezniško vojaško upravo k delu. Edino kadar so proletarske sile naše pokrajine dokazale svojo voljo do borbe, so se zavezniški organi prebudili iz letargičnega sna in so pohiteli z objavljanjem preko časopisov svojega konkretnega načrta, s katerim nameravajo pristopiti k rešitvi dela za delovne množice Trsta in Julijske krajine. Tovariši delavci, taka je torej današnja situacija. Z ene strani neodložljiva potreba delavstva za delo in z druge strani politika, ki ne prizna te pravice. Naša organizacija kljub vsemu prizadevanju ni mogla doseči zadovoljivih uspehov. Vam vsem je znano, da razen naše zelo široke organizacije Enotnih sindikatov obstojajo tudi drugi sindikati, ki se niso hoteli vključiti v našo organizacijo, to so Julijski sindikati, ki v glavnem zastopajo uradniški razred. Kot ste čitali včeraj v »Lavoratore«, so pripravljeni Julijski sindikati stopiti v zvezo z Enotnimi sindikati in jih podpirati proti vsakemu odpuščanju, kakor so tudi pripravljeni potrditi tako pravico delavstva do življenja in podpirati Enotne sindikate v tej akciji. Ne samo danes, marveč tudi v daljnji preteklosti, že pred fašistično dobo so se železničarji smatrali v posebnem sindikalnem položaju. Vendar so tudi oni danes pristali na solidarnost in so pripravljeni pogajati se z Enotnimi sindikati v primeru generalne stavke, ki naj bi izvojevala pravice vsega delavstva. Znana vam je politična situacija v našem mestu in pokrajini. Velike razlike so izkopale globoke jarke med Komunistično partijo in ljudskimi organizacijami in socialistično stranko, Partito d'azione, krščansko demokracijo in Liberalno stranko. Taka razdvojenost je bila pogubna za proletariat naše pokrajine. Vse te stranke brez izjeme so se postavile na stran delavstva in obrambe delavskih pravic. Vse te stranke so glasovale ultimatu, ki so ga predložile zavezniški vojaški upravi in v njem zahtevale, da naj se prekličejo odpusti do 24. ure danes. Pogoji političnih strank in njihove zahteve so iste kot naše in imajo isti cilj. To je zelo važna in pozitivna okoliščina v naši borbi za pravice delavstva.

Te dni se vrši v Londonu konferenca zunanjih ministrov, ki je obrnila pažnjo celega sveta na Trst. **Hočemo, naj ves svet izve, da pretita Trstu beda in glad.**

Pionirskemu odredu v Ajdovščini

Dragi pionirji!!

V prvih vrsticah Vas pozdravljam s pionirskim pozdravom: »V domovini s Titom — naprej!« Mi pionirji smo komaj dočakali svobodo. Ker nekateri smo že prej pomagali, ko je bil že okupator v naših krajih. Res je naredil okupator velikanske žrtve. In sedaj krasimo grobove padlih borcev: »Slava padlim borcem.« In res smo radovedni, kako se ravnate naši zavezniški pionirji. Mi imamo svoj odred: Rozmana Staneta! nas je 34 pionirjev. Vi nam morate tudi odpisati na naslov: Pionirski odred Staneta Rozmana, Medvode, tov. Julki Ločniškar, Ladja, Medvode.

Da veste nas zelo zanima, kako se kaj Vi ravnate.

Smrt fašizmu — svoboda narodu.

Napisal tov. načelnik — štaba

Zopen Tone.

Vsem pionirjem in tov. voditeljici iskrene pozdrave!

Pionirska voditeljica

Julka Ločniškar

Širom Primorske

Delavci na žagah v Ilirski Bistrici so določili zaslužek ene dnine za našega dijaka. Isto so storili delavci na žagi v Postojni in Belskem. Njim sledijo tudi idrijski rudarji. V Cerknem so trije kovači ustanovili zadružno kovačnico. Število nameravajo zvišati na osem kovačev. Mizarji in kolarji v Cerknem so tudi ustanovili skupno zadružno delavnico. Delajo že štirje. Število nameravajo zvišati. V Cerknem so ustanovili okrajno gospodarsko zadrugo, ki ima že dve podružnici po vaseh (v Otaležu in na Kladju). V grgarskem okraju v Čepovanu so dne 30. septembra ustanovili okrajno gospodarsko zadrugo, ki bo imela štiri poslovalnice po vsem okraju. Ljudje množično pristopajo v zadrugo. Da bo zadruga močnejša, so določili L 500.— deleža in možnost onim, ki nimajo takoj denarja, da plačajo v treh mesecih.

Mladina iz Podgore na Vipavskem si gradi svoj Mladinski dom. Dasi je večji del podgorske mladine organiziran v ZMS — organizacija šteje 44 mladincev in mladink — mladina ni imela svojega kota, kjer bi se mogla neovirano sestajati. Pokazala se je nujna potreba po Mladinskem domu. Toda kako priti do tega? Na predlog tov. Slavka so mladinci jeli preurejati izpraznjen vaški skedenj. Sami so si preskrbeli prevozna sredstva, znosili skupaj deske in trame ter ostali gradbeni material. Treba bo še marsikaj popraviti: dvigniti strop, postaviti nov pod, zvečati okna, postaviti nova vrata, mizo in stole. Mladinke kopljejo in vozijo skupaj pesek in kamenje ter pomagajo tudi pri drugem delu. V dograjenem mladinskem domu ne bo manjkalo knjižnice in stenčasa. K otvoritvi doma bo mladina povabila našo vojsko.

Herpelje - Kozina. Šolska mladina iz tukajšnjega okraja, ki je z uspehom izdelala sprejemni izpit za srednjo šolo, je silno srečna, da bo lahko obiskovala slovenske srednje šole. Naša mladina se zaveda, da se bo zdaj lahko posvetila učenju in tako nekoč koristila svojemu narodu. Celo iz vasi Gropade, ki je onkraj modre črte, so se mladinke priključile srednji šoli v Herpeljah, ker jih tamkajšnja zavezniška uprava skuša ovirati pri pouku v materinščini. Starši ne zaupajo svojih otrok tamkajšnjim šolam, kjer bi jim razni fašistični vzgojitelji radi vcepili fašističnega duha. Narod, ki je štiri leta doprinašal najtežje žrtve, tega nikdar ne bo dopustil.

V nedeljo 23. sept. sta se vršili mladinska in ženska konferenca za okraj Herpelje-Kozina. Pri obeh je bila udeležba številna. Na prvi kakor tudi na drugi konferenci se je v političnem govoru in diskusiji obravnavalo vprašanje Trsta in Julijske Krajine.

Št. Vid pri Vipavi. Pionirji prosvetnega društva »Vojko Premrl« so dne 16. sept. uprizorili dobro uspelo prireditev. Ljudje so bili močno ponosni na malčke, ki so otvorili aktivnost prosvetnega društva, ki je bilo ustanovljeno pred mesecem dni. Zdaj pa se igralska skupina odraslih pripravlja na skorajšnji miting, pri katerem ji želimo mnogo uspeha.

Tolminsko. Rdeči križ Slovenije je prejel potom Okrajnega odbora RK za Tolminsko vrsto pisem, v katerih se ljudje zahvaljujejo za nudeno jim podporo.

Žabče. Tudi me žene iz Žabč, ki smo bile deležne darov RKS, se vam prav prisrčno zahvaljujemo. Za vse so težki časi, posebno pa za reveže, ki nimajo denarja ne drugih sredstev, da bi oblekli in obuli svoje družine. Tudi me žene bomo delale in pomagale v prid narodu in skupnosti ter se najlepše zahvaljujemo za pomoč organizaciji RKS.

Logaršče. Pogorelci in od okupatorja oropani vaščani iz Logaršč se prisrčno zahvaljujemo vsem darovalcem za obleke, ki smo jih prejeli od njih preko RKS.

Ladra. Zahvalno pismo ameriškim Slovencem. Dragi, nepoznani dobrotniki! Vaše darilo smo prejeli z največjim veseljem in se Vam zanj iz srca zahvaljujemo. Doma smo iz naše s krvjo prepojene Primorske, z najzapadnejših mejá Titove Jugoslavije. Šli bomo naprej pod velikim vodstvom našega ljubljenega očeta maršala Tita, ki nas je vodil štiri leta po pravi poti in nas bo privedel do končne zmage.

»Primorska borba« izhaja tedensko v Ajdovščini.
Urejuje Albreht Roman.